Ἀριθ. 529 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΑ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12. ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. | 16 Φεβρουαρίου 1886

ΚΟΛΟΜΒΑ

Διήγημα Προσπέρου Μεριμέ.

(Μετάφρασις Ν. Γ. Π.)

ΙΒ'.

Ὁ Ὄρσος εὗρε τὴν Κολόμβαν ἀνησυχοῦσαν κἄπως ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἀπουσίας του· ἀλλ' ἰδοῦσα τὸν ἀδελφόν της, ἀνέλαβε τὸ σύνηθες γαλήνιον καὶ μελαγχολικὸν ἅμα ἦθος αὐτῆς. Κατὰ τὸ δεῖπνον ἡ συνομιλία περιεστράφη εἰς θέματα παντελῶς ἀδιάφορα, ἐνθαρρυνθεὶς δ' ὁ Ὄρσος ἐκ τῆς ἀταραξίας τῆς ἀδελφῆς του, ἀφηγήθη αὐτῇ τὴν μετὰ τῶν φυγοδίκων συνάντησιν καὶ ἀπετόλμησε μάλιστα νὰ σκώψῃ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀγωγήν, ἧς ἐτύγχανεν ἡ μικρὰ Χιλί, ἐπιμελείᾳ τοῦ θείου της καὶ τοῦ ἐντίμου συντρόφου του, τοῦ κῦρ Καστρικώνη.

«Ὁ Βρανδολάτσο εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, εἶπεν ἡ Κολόμβα· ἀλλὰ περὶ τοῦ Καστρικώνη ἤκουσα νὰ λέγουν πῶς δὲν ἔχει ἱερὸν καὶ ὅσιον.

— Ἐγὼ ὅμως πιστεύω, πῶς οὔτε ὁ Βρανδολάτσο ἔχει κἀμμίαν διαφορὰν ἀπὸ τὸν Καστρικώνη, οὔτε αὐτὸς ἀπὸ τὸν Βρανδολάτσο. Καὶ οἱ δύο ἔχουσι κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς κοινωνίας. Τὸ πρῶτον ἔγκλημα παρασύρει αὐτοὺς καθ' ἡμέραν εἰς ἄλλα ἐγκλήματα· καὶ ὅμως ἴσως δὲν εἶναι χειρότεροι ἀπὸ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι δὲν τρέχουν εἰς τὸ *μακίς*.»

Ἀστραπὴ χαρᾶς διέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἀδελφῆς του.

«Ναί, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Ὄρσος· οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν τιμήν, ὅπως αὐτοὶ ὅμως τὴν ἐννοοῦν. Εἰς τὸν ληστρικὸν βίον τοὺς παρέσυραν ἄγριαι προλήψεις καὶ ὄχι ποταπὴ πλεονεξία.»

Τοὺς λόγους τούτους ἐπηκολούθησεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπή.

«Ἀδελφέ μου, εἶπεν ἡ Κολόμβα, προσφέρουσα αὐτῷ τὸν καφέν, εἰξεύρετε ἴσως πῶς τὴν περασμένην νύκτα ἀπέθανεν ὁ Κάρολος Βαττίστας Πιέτρης; Ναί, ἀπέθανεν ἀπὸ ἐλειογενῆ πυρετόν.

— Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Πιέτρης;

— Εἶναι συντοπίτης μας, ὁ ἄνδρας τῆς Μαγδαληνῆς, ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς τὸν θάνατον τοῦ πατέρα μας καὶ ἐπῆρε τὸ χαρτοφυλάκιόν του. Ἡ χήρα ἦλθε καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ ποῦ θὰ ξενυχτήσουν τὸν νεκρὸν καὶ νὰ εἰπῶ κἀνὲν μοιρολόγι. Καλὸν εἶναι νὰ ἔλθετε μαζί. Εἶναι γείτονές μας, καὶ αὐτὴν τὴν χάριν δὲν ἐμποροῦμεν νὰ τὴν ἀρνηθῶμεν, καθὼς εἶναι μάλιστα μικρὸς ὁ τόπος μας.

— Δὲν 'πᾷς 's τὸ καλὸ μὲ τὰ ξενυχτίσματά σου, Κολόμβα! δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ βλέπω τὴν ἀδελφήν μου νὰ γίνεται κοινὸν θέαμα εἰς ὅλους.

— Ὄρσο, ἀπεκρίθη ἡ Κολόμβα, καθεὶς τιμᾷ τοὺς νεκρούς του ὅπως συνείθισε. Τὰ μοιρολόγια τὰ ἐπήραμε ἀπὸ τοὺς πάππους μας καὶ πρέπει νὰ τὰ σεβώμεθα, ἀφ' οὗ εἶναι πολὺ παλαιὰ συνήθεια. Ἡ Μαγδαληνὴ δὲν ἔχει τὴ χάρι, δὲν εἰξεύρει νὰ μοιρολογήσῃ, καὶ ἡ γραῖα Φιορδισπίνα, ἡ καλλιτέρα μοιρολογίστρια τῆς χώρας, εἶναι ἄρρωστη. Ὥστε βλέπεις ὅτι πρέπει κἄποιος νὰ εἰπῇ τὸ μοιρολόγι.

— Καὶ νομίζεις ὅτι ὁ Κάρολος Βαττίστας δὲν θὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τοῦ ἄλλου κόσμου, ἂν δὲν τοῦ τραγουδήσουν ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸ ξυλοκράβατόν του ἀνούσια μοιρολόγια; Πήγαινε καὶ σὺ νὰ ξενυχτήσῃς τὸν νεκρόν, ἂν θέλῃς, Κολόμβα· θὰ σὲ συνοδεύσω καὶ ἐγώ, ἂν νομίζῃς πῶς εἶναι ἀνάγκη· ἀλλὰ νὰ μὴ μοιρολογήσῃς. Δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν ἡλικίαν σου, καὶ... σὲ παρακαλῶ, ἀδελφή μου.

— Ἀδελφέ μου, τὸ ὑπεσχέθην. Αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθεια ἐδῶ, τὸ εἰξεύρετε, καὶ σᾶς λέγω καὶ πάλιν, πῶς μόνη ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ συνθέτω μοιρολόγια.

— Ἀνόητος συνήθεια!

— Μὲ βλάπτει πολύ, ὅταν λέγω μοιρολόγια· διότι μοῦ ἐνθυμίζουν τὰς ἰδικάς μας συμφοράς. Αὔριον θὰ ἀρρωστήσω· καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὸ κάμω. Δότε μου τὴν ἄδειαν, ἀδελφέ μου. Συλλογισθῆτε πῶς εἰς τὸ Αἰάκειον μοῦ εἴπετε νὰ μοιρολογήσω, διὰ νὰ διασκεδάσῃ ἡ νέα ἐκείνη Ἀγγλίς, ἡ ὁποία περιπαίζει τὰ παλαιὰ ἔθιμά μας. Νὰ μὴ μοιρολογήσω λοιπὸν σήμερον διὰ πτωχοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θὰ μοῦ τὸ χρεωστοῦν μεγάλην χάριν, ἐπειδὴ τὸ μοιρολόγι ἐλαφρώνει τὸν πόνον των!

— Ἂς ἦναι, κάμε ὅπως θέλῃς. Στοιχηματίζω ὅτι τὸ ἔχεις ἀπὸ τώρα συνθεμένον τὸ μοιρολόγι καὶ δὲν θέλεις νὰ ὑπάγῃ χαμένος ὁ κόπος σου.

— Ὄχι, μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ συνθέσω ἀπὸ πρῶτα, ἀδελφέ μου. Στέκομαι ἐμπρὸς εἰς τὸν νεκρόν, καὶ συλλογίζομαι τοὺς ἐπιζῶντας. Μὲ πιάνουν τότε τὰ δάκρυα καὶ μοιρολογῶ ὅ,τι μοῦ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν.»

Εἶπε δὲ ταῦτα μετὰ τοσαύτης ἀπλότητος, ὥστε προδήλως κατεφαίνετο ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ ἀλήθεια, καὶ ὅτι δὲν ἐζήτει ἡ Κολόμβα ἐκ ποιητικῆς περιφιλαυτίας νὰ καυχηθῇ. Ὁ Ὄρσος μεταπεισθεὶς μετέβη μετὰ τῆς ἀδελφῆς του εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πιέτρη. Ἐν τῷ εὐρυχωροτάτῳ τῆς οἰκίας δωματίῳ ἦτο προτεθειμένος ἐπὶ τραπέζης ὁ νεκρός, ἀσκεπὲς ἔχων τὸ πρόσωπον. Αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν ἀνοικτά, περὶ δὲ τὴν τράπεζαν ἦσαν ἀνημμέναι πολλαὶ λαμπάδες. Πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ νεκροῦ ἵστατο ἡ χήρα αὐτοῦ, καὶ ὄπισθεν ταύτης πληθὺς γυναικῶν, πληροῦσα τὸ ἓν μέρος τοῦ δωματίου· ἀντικρὺ δ' ἵσταντο οἱ ἄνδρες ὄρθιοι, ἀσκεπεῖς, ἀτενίζοντες τὸ λείψανον καὶ τηροῦντες βαθυτάτην σιωπήν. Ἕκαστος τῶν εἰσερχομένων ἐπλησίαζεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἠσπάζετο τὸν νεκρόν, ἔνευε διὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν χήραν καὶ τὸν υἱόν αὐτοῦ, καὶ ἐλάμβανεν ἐν σιγῇ θέσιν ὅπου ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνδρες. Ἐνίοτε ὅμως διέκοπτέ τις τῶν περιεστώτων τὴν ἐπίσημον σιγήν, διὰ λόγων τινῶν πρὸς τὸν θανόντα. «Διατὶ ἄφησες τὴν καλήν σου γυναῖκα; ἐκραύγασε γραΐδιόν τι. Μήπως δὲν σὲ ἐπεριποιεῖτο; Τί σου ἔλειπε; Διατὶ νὰ μὴ περιμείνῃς ἀκόμη ἕνα μῆνα, νὰ ἰδῇς καὶ τὸν γιὸν ποῦ θὰ σοῦ γεννήσῃ ἡ νύφη σου;»

Ὑψηλὸς δέ τις νεανίας, ὁ υἱὸς τοῦ Πιέτρη, θλίψας τὴν ψυχρὰν χεῖρα τοῦ πατρός του ἀνεφώνησε· «Ὦ! διατὶ νὰ μὴν ὑπάγῃς μὲ κακὸν θανατον! Θὰ σὲ ἐξεδικοῦμεν τότε!» [1])

Ἦσαν οὗτοι οἱ πρῶτοι λόγοι, οὓς ἤκουσεν ὁ Ὄρσος εἰσελθών. Ἰδόντες αὐτὸν παρεμέρισαν πάντες, καὶ ἀσθενὴς ψιθυρισμὸς περιεργίας ὑπεδήλωσεν ὁπόσον ἀνυπομόνως προσεδόκων οἱ περιεστῶτες τὴν ἔλευσιν τῆς μοιρολογιστρίας. Ἡ Κολόμβα ἠσπάσθη τὴν χήραν καὶ λαβοῦσα τὴν δεξιὰν αὐτῆς ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σύννους, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κατω νεύουσα. Ἔπειτα ἀνέρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ *μέτζαρόν της*, ἠτένισεν ἀσκαρδαμυκτὶ τὸν νεκρὸν καὶ κύψασα πρὸς τὸ λείψανον, κάτωχρος σχεδὸν ὡς ἐκεῖνο, ἤρχισε τὸ μοιρολόγιον οὕτω:

Σῦρε, Βαττίστα, 'ς τὸ καλὸ καὶ 'ς τοῦ Χριστοῦ τὰ χέρια!
ὁ κόσμος ἔχει βάσανα καὶ ἡ ζωὴ φαρμάκια.
Μὰ 'κεῖ ποῦ κίνησες νὰ 'πᾶς, ἐκεῖ 'ς τὸν ἄλλον κόσμο,
δὲν κάνει δαρυχειμωνιὰ καὶ οὔτε καίει ὁ ἥλιος·
ἐκεῖ δὲν θἄχῃς πλειὸ δουλειά, ἐκεῖ δὲν θἄχῃς ἔννοιαις·
δὲν θέλεις τὸ δρεπάνι σου κὶ τὴ βαρειά σου ἀξίνα·
θὰ ἔχῃς πάντ' ἀνάπαυσι καὶ καθ' ἡμέρα σκόλη.
Σῦρε, Βαττίστα, 'ς τὸ καλὸ καὶ 'ς τοῦ Χριστοῦ τὰ χέρια!
Ἀφίνεις 'πίσω σου ὀγιὸ νὰ κυβερνάῃ τὸ σπίτι.
Εἶδα νὰ πέσῃ τὸ δενδρὸ ποῦ μάρανεν ὁ λίβας,
καὶ εἶπα πῶς ξεράθηκε, καὶ εἶπα πῶς ἐχάθη.
Μὰ πάλι ἐματαπέρασα κ' εἶδα χλωρὴ τὴ ῥίζα.
Ἡ ῥίζα ἔβγαλε βλαστό, καὶ ὁ βλαστὸς αὐξήθη,
κ' ἐγίνη δένδρο φουντωτὸ μὲ δυνατὰ κλωνάρια.
Σ' τὸν δροσερὸν τὸν ἴσκιο του, Μαγδαληνή, ἀναπαύσου,
καὶ συλλογίζου τὸ δενδρὸ ποῦ μάρανεν ὁ λίβας.

Τοὺς τελευταίους τούτους λόγους ἀκούσασα, ἡ Μαγδαληνὴ ἤρχισε νὰ θρηνῇ γοερῶς, καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄνδρες, οἵτινες, ἂν τὸ ἔφερεν ἡ περίστασις, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ πυροβολήσωσι κατὰ χριστιανῶν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας, μεθ' ἧς ἐφόνευον πέρδικας, ἐσπόγγιζον μεγάλους σταλαγμοὺς δακρύων ἐπὶ τῶν ἡλιοκαῶν παρειῶν αὐτῶν.

Ἡ Κολόμβα ἐξηκολούθησεν οὕτω πως μοιρολογοῦσα ἐπί τινα ὥραν, ἀποτεινομένη ποτὲ μὲν πρὸς τὸν νεκρόν, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ ἐνίοτε διὰ προσωποποιίας συνήθους ἐν τοῖς μοιρολογίοις ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ θανόντος παραμυθοῦσα ἢ νουθετοῦσα τοὺς φίλους του. Καθ' ὅσον δὲ προέβαινεν αὐτοσχεδιάζουσα, ἡ ὄψις αὐτῆς προσεκτᾶτο ἦθος ἐπιβάλλον· τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου της ἐροδίζετο, τὸ δὲ διαφανὲς ἐκεῖνο ἐρύθημα ἀνεδείκνυεν ἔτι μᾶλλον τὴν λευκότητα τῶν ὀδόντων της καὶ τὸ πῦρ τὸ διαυγάζον ἐν ταῖς διεσταλμέναις κόραις τῶν ὀφθαλμῶν της. Ὡμοίαζε τῇ Πυθίᾳ ἐπὶ τοῦ τρίποδος. Πλὴν τινων στεναγμῶν καὶ ὀλολυγμῶν ὑποκώφων, οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος ψίθυρος ἠκούετο ἐκ τοῦ περὶ αὐτὴν συνωστιζομένου πλήθους. Εἰ καὶ ἡττον τῶν ἄλλων εὐαίσθητον πρὸς τὴν ἄξεστον ἐκείνην ποίησιν, κατέλαβεν ὅμως μετὰ μικρὸν καὶ τὸν Ὄρσον ἡ γενικὴ συγκίνησις. Καὶ ἀποχωρήσας εἰς σκοτεινήν τινα γωνίαν τῆς αἰθούσης ἔκλαυσεν, ὡς ἔκλαιεν ὁ υἱὸς τοῦ Πιέτρη.

Αἴφνης τότε ἐγένετο μικρά τις κίνησις ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ· πάντες δὲ παρεμέρισαν, ὅπως εἰσέλθωσί τινες ξένοι. Ἐκ τοῦ σεβασμοῦ δὲ ὃν πρὸς αὐτοὺς ἔδειξαν, ἐκ τῆς σπουδῆς μεθ' ἧς παρεχώρησαν αὐτοῖς θέσεις καθίστατο πρόδηλον, ὅτι ἦσαν ἄνδρες ἐπίσημοι, ὧν ἡ ἐπίσκεψις ἐτίμα ἐξόχως τὴν οἰκογένειαν. Ὅμως ἐξ εὐλαβείας πρὸς τὸ μοιρολόγιον οὐδεὶς εἶπε λέξιν πρὸς αὐτούς. Ὁ πρῶτος εἰσελθὼν ἐφαίνετο τεσσαρακοντούτης περίπου τὴν ἡλικίαν· τὸ δὲ μέλαν ἔνδυμα αὐτοῦ, ὁ ἐν τῇ κομβιοδόχῃ ἐξ ἐρυθρᾶς ταινίας ῥόδαξ, τὸ ἀρχικὸν καὶ θαρραλέον ἦθός του ἐδείκνυον ὅτι θὰ ἦτο ὁ νομάρχης. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἤρχετο γέρων κεκυφώς, χολοειδὴς τὴν ὄψιν, οὗ τὸ δειλὸν καὶ ἀνήσυχον βλέμμα δὲν ἀπέκρυπτον τὰ πράσινα δίοπτρά του. Ἐφόρει μέλαν ἔνδυμα, ὑπερβαλλόντως πλατύ, ὅπερ εἰ καὶ ἦτο καινουργὲς

[1]) La mala morte, ὁ βίαιος θάνατος. Ὁμοίας ἰδέας τῶν Μανιατῶν ἀνεφέρει ὁ συμπολίτης των στιχουργὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Νηφάκης:

Ἂν ἀποθάνῃ καὶ κάνεις ἀσκότωτος, τὸν κλαίγουν,
ἀσκότωτον, ἀμάτωτον, ἀδίκιωτον τὸν λέγουν.
τὸν κλαίγουσι καὶ σκούζουσι, γιατὶ δὲν ἠμποροῦσι,
μηδὲ ἐλπίζουσι ποτὲ τὸν χάρον νὰ εὑροῦσι,
διὰ νὰ τὸν σκοτώσουσι καὶ νὰ δικαιωθοῦσι,
νὰ πάρωσι τὸ δίκιο τους νὰ παρηγορηθοῦσι.

προδήλως ὅμως ἐφαίνετο, ὅτι εἶχε ῥαφῇ πρὸ ἐτῶν πολλῶν. Ἐβάδιζε πάντοτε πλησίον τοῦ νομάρχου, ὡσεὶ ἐζήτει νὰ κρυβῇ ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ. Τελευταῖοι δὲ μετὰ τοῦτον εἰσῆλθον δύο ὑψηλοὶ νέοι, ἡλιοκαεῖς τὴν ὄψιν, ὧν σχεδὸν ἀπεκρύπτοντο αἱ παρειαὶ ὑπὸ πυκνοτάτων παραγναθίδων· εἶχον οὗτοι τὸ βλέμμα ἀγέρωχον, καὶ προπετὲς καὶ θρασεῖαν ἐκφράζον περιέργειαν. Πολὺν χρόνον διατρίψας μακρὰν τῆς πατρίδος του, ὁ Ὄρσος δὲν ἀνεγνώριζεν εὐκόλως τοὺς ἐγχωρίους του· ἀλλ' ἡ ὄψις τοῦ γεροντίου ἐκείνου μὲ τὰ πράσινα δίοπτρα διήγειρε παραχρῆμα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ παλαιὰς ἀναμνήσεις· ἄλλως δὲ καὶ μόνη ἡ παρουσία του μετὰ τοῦ νομάρχου ἤρκει πρὸς ἀναγνώρισιν αὐτοῦ. Ἦτο ὁ δήμαρχος τῆς Πετρανέρας Βαρρικίνης, ἐλθὼν μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, ὅπως δείξῃ τῷ νομάρχῃ πῶς ἐν Κορσικῇ θρηνοῦσι τοὺς νεκρούς. Δυσχερὲς εἶναι νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς τί ἠσθάνθη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁ Ὄρσος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ ἐχθροῦ τοῦ πατρός του ἐνεποίησεν αὐτῷ σχεδὸν φρίκην καὶ εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἀνεζωπυρήθησαν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ αἱ ὑπόνοιαι, ἃς ἐπὶ πολὺν χρόνον κατεπολέμει.

Τῆς δὲ Κολόμβας ἰδούσης τὸν ἄνδρα πρὸς ὃν θανάσιμον ἠσθάνετο μῖσος, ἡ εὐμετάβλητος ὄψις προσέλαβε παραχρῆμα ἦθος ἀπαίσιον. Ὠχρίασεν, ἡ φωνή της ἐγένετο βραχνή, καὶ ἡμιτελὴς κατεπνίγη εἰς τὰ χείλη της ὁ στίχος ὃν ἔλεγεν... Ἀλλὰ μετὰ μικρόν, ἐπαναλαβοῦσα τὸ μοιρολόγιον, ἐξηκολούθησε μετὰ μείζονος ὁρμῆς.

Ὅταν 'ς τὴν ἔρημη φωλιὰ χτυπιέται τὸ γεράκι,
τάνεμοπούλια, ποῦ γοργὰ τριγύρω φτερουγίζουν,
ἀναγελοῦν τὸν πόνον του καὶ 'δρίζουν τὸν καημό του.

Ἠκούσθη τότε γέλως ὑπόκωφος· ἐγέλασαν οἱ δύο πρὸ ὀλίγου εἰσελθόντες νέοι, θεωρήσαντες βεβαίως τὴν μεταφορὰν τολμηροτάτην.

Μ' ἂν τὸ γεράκι τιναχτῇ κι' ἀπλώσῃ τὰ φτερά του,
τἀκονισμένα νύχια του 'ς τὸ αἷμα θὰ ξεπλύνῃ!
'Σ ἐσέ, Βαττίστα, οἱ φίλοι σου καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς σου
τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν ἂς ἔλθουν νὰ σοῦ δώσουν.
Φθάνουν τὰ δάκρυα 'πῶχυσαν, φθάνουν τὰ μοιρολόγια!
Μονάχη ἡ δόλια ἡ ὀρφανὴ δὲν θενὰ κλάψῃ ἐσένα.
Τί νὰ σὲ κλάψῃ; ἔζησες ὁσό ἤτανε νὰ ζήσῃς,
ἐπέθανες 'ς τὸ σπίτι σου, 'ς τὰ χέρια τῶν 'δικῶν σου,
κ' ἐτοιμασμένος βρέθηκες γιὰ τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσι.
Θὰ κλαίῃ τὸν πατέρα της ἡ ἔρμη θυγατέρα,
ποῦ σκότωσαν μὲ προδοσιὰ οἱ ἄπιστοι φονιάδες.
Τὸ αἷμά του κοκκίνησε τὰ πράσινα χορτάρια·
κ' ἐκείνη τό ἐμάζωξε τὸ αἷμα τὸ ἀθῷο,
'ς τὴν Πετρανέρα τό 'ρηξε φαρμάκι γιὰ νὰ γείνῃ.
'Σ τῆς Πετρανέρας τὸ χωριὸ θὰ μένῃ τὸ φαρμάκι,
ὅσο ποῦ αἷμα ἁμαρτωλὸ τἀθῷο νὰ ξεπλύνῃ.

Τοὺς λόγους τούτους εἰποῦσα ἡ Κολόμβα κατέπεσεν ἀδρανὴς ἐπί τινος ἕδρας, ἐκάλυψε διὰ τοῦ *μετζάρου* της τὸ πρόσωπον καὶ ἠκούσθη ὀλολύζουσα. Θρηνοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες συνηθροίσθησαν περὶ τὴν μοιρολογίστριαν, πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν προσέβλεπον δριμέως τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς υἱούς του, γέροντες δέ τινες ὑπεψιθύριζον παράπονα κατὰ τοῦ δημάρχου καὶ τῶν υἱῶν του, ὧν ἡ παρουσία ἐγένετο πρόξενος σκανδάλων. Ὁ υἱὸς τοῦ θανόντος διέσχισε τὸ πλῆθος σκοπῶν νὰ παρακαλέσῃ τὸν δήμαρχον νὰ ἀπέλθῃ ταχύτατα· οὗτος ὅμως μὴ ἀναμείνας τὴν πρόσκλησιν εὑρίσκετο πλησίον τῆς θύρας, ἐν ᾧ οἱ δύο υἱοί του εἶχον ἤδη ἐξέλθῃ εἰς τὴν ὁδόν. Τούτοις ἠκολούθησε μετὰ μικρὸν καὶ ὁ νομάρχης, ἀφ' οὗ προηγουμένως συνελυπήθη φιλοφρόνως τὸν υἱὸν τοῦ Πιέτρη. Ὁ δὲ Ὄρσος, πλησιάσας τὴν ἀδελφήν του, ἔλαβε τὸν βραχίονα αὐτῆς καὶ τὴν ἔσυρεν ἐκτὸς τῆς αἰθούσης. «Συντροφεύσατέ τους, εἶπεν ὁ νέος Πιέτρης πρός τινας φίλους του, καὶ κυττάξετε καλὰ μὴν πάθουν τίποτε.» Δύο ἢ τρεῖς νέοι ἔβαλαν τότε ἐν τάχει τὸ ἐγχειρίδιόν των ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρίδι τοῦ φορέματος αὐτῶν, καὶ συνώδευσαν τὸν Ὄρσον καὶ τὴν ἀδελφήν του μέχρι τῆς θύρας τῆς οἰκίας των.

ΙΓ'.

Ἡ Κολόμβα ἀσθμαίνουσα, ἄτονος, οὐδὲ λέξιν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ· στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ἀδελφοῦ της, ἔσφιγγε διὰ τῶν χειρῶν της τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὄρσος καίτοι ἐνδομύχως δυσανασχετῶν διὰ τὸν ἐπίλογον τοῦ μοιρολογίου της, ἕνεκα τῆς ταραχῆς ἐν ᾗ καὶ ὁ ἴδιος διετέλει, ἠδυνάτει νὰ τὴν ἐπιπλήξῃ, καὶ ἐν σιγῇ ἀνέμενε νὰ παρέλθῃ ὁ νευρικὸς ἐρεθισμὸς αὐτῆς, ὅτε ἐκρούσθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἐπτοημένη ἡ Σαβερία, ἀγγέλλουσα ὅτι ἤρχετο «ὁ κύριος νομάρχης!» Ἀκούσασα τοῦτο ἡ Κολόμβα ἀνηγέρθη ὡς ἐντραπεῖσα διὰ τὴν ἀδυναμίαν της καὶ ἔστη ὀρθία, στηριζομένη εἰς ἓν κάθισμα, ὅπερ προδήλως ἔτρεμε πιεζόμενον σπασμωδικῶς ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς.

Ὁ νομάρχης ἐζήτησεν ἐν πρώτοις διὰ τετριμμένων φράσεων συγγνώμην, διότι ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς ἐν ὥρᾳ ἀκαταλλήλῳ, ἐξέφρασε τὴν λύπην του διὰ τὴν κατάστασιν τῆς κυρίας Κολόμβας, ὡμίλησε περὶ τοῦ ἐκ τῶν σφοδρῶν συγκινήσεων κινδύνου, κατέκρινε τὸ ἔθιμον τῶν μοιρολογίων, ἅτινα διαθέτουσιν ἀλγεινότατα τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ, μάλιστα ὁσάκις ἡ μοιρολογίστρια τύχῃ νὰ ἔχῃ δεξιὰν ποιητικὴν φύσιν· καὶ ἐπιτηδείως ἔψεξε μετὰ λεπτότητος τὸν σκοπόν, ὃν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τὸ τελευταῖον αὐτοσχεδίασμα. Μετὰ ταῦτα δὲ μεταβαλὼν τόνον φωνῆς· «Κύριε Δέλλα Ῥέββια. εἶπεν, ἔχω ἐντολὴν νὰ σᾶς διαβιβάσω πολλὰ χαιρετίσματα ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων φίλων σας· ἡ μὶς Νέβιλ μοὶ ἀνέθηκε νὰ προσφέρω τοὺς ἀσπασμούς της εἰς τὴν δεσποσύνην ἀδελφήν σας. Μοὶ ἔδωκε καὶ μίαν ἐπιστολὴν νὰ σᾶς ἐγχειρίσω.

— Ἡ μὶς Νέβιλ σᾶς ἔδωκεν ἐπιστολὴν πρὸς ἐμέ; ἀνεφώνησεν ὁ Ὄρσος.

— Δυστυχῶς δὲν τὴν ἔχω ἐπάνω μου, ἀλλὰ θὰ τὴν λάβετε μετὰ πέντε λεπτά. Ὁ πατὴρ

της ἠσθένησε καὶ πρὸς στιγμὴν ἐφοβήθημεν μὴ προσεβλήθη ἐκ τῶν κακοήθων πυρετῶν τῆς νήσου. Εὐτυχῶς ὅμως ἀπηλλάγη τοῦ κακοῦ, ὡς θὰ πεισθῆτε καὶ ὁ ἴδιος, διότι θὰ τὸν ἴδητε λίαν προσεχῶς νομίζω.

— Ἡ μὶς Νέβιλ θὰ ἀνησύχησε πολύ;

— Εὐτυχῶς ἔμαθε τὸν κίνδυνον ὅτε εἶχε παρέλθῃ πλέον. Κύριε Δέλλα Ῥέββια, ἡ μὶς Νέβιλ μοὶ ἔκαμε πολὺν λόγον περὶ ὑμῶν καὶ περὶ τῆς δεσποσύνης ἀδελφῆς σας.» Ὁ Ὄρσος προσέκλινε. «Καὶ πολλὴν ἔχει φιλίαν πρὸς ἀμφοτέρους ὑμᾶς. Ὑπὸ μορφὴν χαριεστάτην, ὑπὸ ἦθος κατὰ τὸ φαινόμενον κοῦφον, ὑποκρύπτει αὕτη σύνεσιν ἀξιοθαύμαστον.

— Εἶναι θελκτικωτάτη νεᾶνις, εἶπεν ὁ Ὄρσος.

— Σχεδὸν κατὰ παράκλησιν αὐτῆς ἦλθον ἐδῶ σήμερον, κύριε. Οὐδεὶς κάλλιον ἐμοῦ εἰξεύρει τὴν θλιβερὰν ἱστορίαν, ἣν δὲν ἐπεθύμουν νὰ ὑπομνήσω εἰς ὑμᾶς. Ἐπειδὴ ὁ κ. Βαρρικίνη εἶναι ἀκόμη δήμαρχος τῆς Πετρανέρας, καὶ ἐγὼ νομάρχης τοῦ νομοῦ τούτου, περιττὸν εἶναι νομίζω νὰ σᾶς εἴπω ὁπόσον ὀλίγην ἀξίαν ἀποδίδω εἴς τινας ὑπονοίας, τὰς ὁποίας, ἂν καλῶς μὲ ἐπληροφόρησαν, πρόσωπα ἀπερίσκεπτα ἀνεκοίνωσαν εἰς ὑμᾶς, καὶ τὰς ὁποίας, τὸ εἰξεύρω, ἀπεκρούσατε μετὰ τῆς ἀγανακτήσεως, ἣν πάντες εὐλόγως προσεδόκων παρ' ὑμῶν, ἕνεκα τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρός σας.

— Κολόμβα, εἶπεν ὁ Ὄρσος τεταραγμένος, εἶσαι πολὺ κουρασμένη καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃς νὰ ἀναπαυθῇς.»

Ἡ Κολόμβα ἀνένευσε διὰ τῆς κεφαλῆς. Ἀναλαβοῦσα δὲ τὴν συνήθη αὐτῇ ἀταραξίαν, προσήλωσε φλογερὰ βλέμματα ἐπὶ τοῦ νομάρχου.

«Ὁ κύριος Βαρρικίνη, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ νομάρχης, θὰ ἐπεθύμει σφόδρα νὰ παύσῃ ἡ μεταξύ σας ἐχθρικὴ οὕτως εἰπεῖν διάθεσις... ἢ μᾶλλον ἡ βεβαιότης τῶν πρὸς ἀλλήλους αἰσθημάτων ὑμῶν. Καὶ ἐγὼ ἐπίσης θὰ ἔχαιρον τὰ μάλιστα, ἂν συνδέσητε πρὸς αὐτὸν σχέσεις, ὁποίας πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους ἄνδρες ἄξιοι πάσης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως...

— Κύριε, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ὄρσος διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης, οὐδέποτε κατηγόρησα τὸν δικηγόρον Βαρρικίνη, ὅτι ἐδολοφόνησε τὸν πατέρα μου, ἀλλὰ διέπραξε μίαν πρᾶξιν, ἧς ἕνεκα δὲν μοὶ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ συνάψω οἱαςδήποτε σχέσεις πρὸς αὐτόν... Ἔπλασεν ἀπειλητικήν τινα ἐπιστολὴν ἐξ ὀνόματος φυγοδίκου τινός... τὴν ὁποίαν πλαγίως ἀπέδωκεν εἰς τὸν πατέρα μου. Ἡ ἐπιστολὴ ἐνὶ λόγῳ αὐτῇ, κύριε, ἐγένετο πιθανῶς ἡ ἔμμεσος ἀφορμὴ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου.»

Ὁ νομάρχης ἔμεινε πρὸς στιγμὴν σύννους. «Ἂν ὁ κύριος πατήρ σας ἐπίστευσε τοῦτο, ἕνεκα τοῦ εὐερεθίστου χαρακτῆρός του καὶ τῶν πρὸς τὸν κ. Βαρρικίνη δικαστικῶν διενέξεων αὐτοῦ, ἦτο συγγνωστός· ἀλλὰ τοιαύτη πώρωσις δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένη εἰς ὑμᾶς. Δὲν συλλογίζεσθε, ὅτι ὁ Βαρρικίνη οὐδὲν συμφέρον εἶχε νὰ πλάσῃ τοιαύτην ἐπιστολήν;... Δὲν σᾶς λέγω τίποτε περὶ τοῦ χαρακτῆρός του... δὲν τὸν γνωρίζετε, καὶ ἔπειτα εἶσθε προκατειλημμένος κατ' αὐτοῦ... ἀλλὰ δὲν συλλογίζεσθε, ὅτι ἄνθρωπος γνωρίζων καλῶς τοὺς νόμους...

— Ἀλλά, κύριε, εἶπεν ὁ Ὄρσος ἐγερθείς, σᾶς παρακαλῶ νὰ σκεφθῆτε, ὅτι ὅταν λέγετε πῶς ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη δὲν εἶναι ἔργον τοῦ κ. Βαρρικίνη, σημαίνει ὅτι θεωρεῖτε ἔνοχον τῆς πράξεως τὸν πατέρα μου. Τὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς του, κύριε, θεωρῶ προσβολὴν καὶ τῆς ἰδικῆς μου τιμῆς.

— Εἶμαι πλειότερον ἀπὸ πάντα ἄλλον πεπεισμένος, κύριε, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ νομάρχης, περὶ τοῦ ἐντίμου καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος τοῦ συνταγματάρχου Δέλλα Ῥέββια... ἀλλὰ... ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ἐγένετο γνωστὸς ἤδη.

— Ποῖος; ἀνεφώνησεν ἡ Κολόμβα προχωρήσασα πρὸς τὸν νομάρχην.

— Φαυλόβιός τις διαπράξας πολλὰ ἐγκλήματα... ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν συγχωρεῖτε σεῖς οἱ Κορσικανοί· εἷς κλέπτης, κάποιος Θωμᾶς Βιάγκη, εὑρισκόμενος σήμερον εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Βάστιας, ὡμολόγησεν ὅτι αὐτὸς ἔγραψε τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην ἐπιστολήν.

— Δὲν γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, εἶπεν ὁ Ὄρσος. Καὶ τίνα σκοπὸν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ, γράφων τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην;

— Εἶναι ἀπὸ ἐδῶ, εἶπεν ἡ Κολόμβα, ἀδελφὸς ἑνὸς μυλωνᾶ, ὁποῦ εἴχομεν ἄλλοτε. Εἶναι κακοῦργος καὶ ψεύστης, καὶ εἰς τοὺς λόγους του δὲν πρέπει νὰ δίδῃ κάνεὶς πίστιν.

— Ἀκούσατε, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ νομάρχης, τί συμφέρον εἶχεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν. Ὁ μυλωνᾶς, τὸν ὁποῖον ἀνέφερεν ἡ δεσποσύνη ἀδελφή σας, ὠνομάζετο νομίζω Θεόδωρος, καὶ εἶχεν ἐνοικιασμένον ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην ἕνα μύλον, κινούμενον ἀπὸ τὸ νερόν, τοῦ ὁποίου τὴν κυριότητα διεξεδίκει ὁ κ. Βαρρικίνη. Ὁ συνταγματάρχης, γενναιόδωρος ὢν ὡς πάντοτε, σχεδὸν οὐδὲν εἰσόδημα ἐλάμβανεν ἐκ τοῦ μύλου του. Ὁ Θωμᾶς λοιπὸν ἐνόμισεν, ὅτι ἂν ὁ κ. Βαρρικίνης κερδήσῃ τὴν δίκην, θὰ ἐζήτει ὑπέρογκον μίσθωμα, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κ. Βαρρικίνη εἶναι ὀλίγον φιλοχρήματος. Ἑνὶ λόγῳ ὁ Θωμᾶς ἐπλαστογράφησε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ φυγοδίκου, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἀδελφόν του... καὶ αὐτὴ εἶναι ὅλη ὅλη ἡ ὑπόθεσις. Εἰξεύρετε ὅτι οἱ δεσμοὶ τῆς συγγενείας εἶναι τόσον ἰσχυροὶ ἐν Κορσικῇ, ὥστε παρασύρουσι πολλοὺς καὶ εἰς ἐγκλήματα... Λάβετε σᾶς παρακαλῶ γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς,

τὴν ὁποίαν μοὶ ἔστειλεν ὁ εἰσαγγελεύς, διὰ νὰ βεβαιωθῆτε περὶ ὅσων σᾶς εἶπον.»

Ὁ Ὄρσος ἀνέγνω τὴν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξετίθεντο λεπτομερῶς αἱ ὁμολογίαι τοῦ Θωμᾶ, ἀνέγνω δὲ ταὐτοχρόνως αὐτὴν καὶ ἡ Κολόμβα ὑπεράνω τῶν ὤμων τοῦ ἀδελφοῦ της.

Ἀποπερατώσασα δὲ τὴν ἀνάγνωσιν, ἀνεφώνησεν «Ὁ Ὀρλανδούτσιο Βαρρικίνη ὑπῆγεν εἰς Βάστιαν πρὸ ἑνὸς μηνός, ὅτε ἔγεινε γνωστόν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ ἀδελφός μου. Θὰ εἶδε τὸν Θωμᾶν καὶ θὰ τὸν ἐπλήρωσε διὰ νὰ εἴπῃ τὰ ψεύδη αὐτά.

— Δεσποσύνη, εἶπεν ὁ νομάρχης δυσανασχετήσας, ἐξηγεῖτε τὰ πάντα δι' εἰκασιῶν ὑβριστικῶν. Νομίζετε τοῦτο κατάλληλον τρόπον πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας; Σεῖς, κύριε, εἶσθε ἀπαθέστερος· εἰπέτε μοι, τί φρονεῖτε τώρα; Πιστεύετε, ὡς ἡ δεσποσύνη, ὅτι ἄνθρωπος κατηγορούμενος διὰ πράξεις, τῶν ὁποίων ἡ ποινὴ εἶναι ἐλαφρά, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναδεχθῇ προθύμως τὴν εὐθύνην ἐγκλήματος πλαστογραφίας, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς ἄνθρωπον ἄγνωστον εἰς αὐτόν;»

Ὁ Ὄρσος ἀνέγνω καὶ πάλιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ εἰσαγγελέως, σταθμίζων ἑκάστην λέξιν μετὰ μεγίστης προσοχῆς· διότι ἀφ' ὅτου εἶδε τὸν δικηγόρον Βαρρικίνη δὲν ἦτο ὅσον πρὶν εὔπιστος. Τελευταῖον ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐθεώρει ἀποχρῶσαν τὴν ἐξήγησιν. Ἀλλ' ἡ Κολόμβα ἀνεφώνησε μετὰ σφοδρότητος·

«Ὁ Θωμᾶς Βιάγκη εἶναι ἀπατεών. Δὲν θὰ καταδικασθῇ, ἢ θὰ δραπετεύσῃ τῶν φυλακῶν, εἶμαι βεβαία!»

Ὁ νομάρχης ὕψωσε τοὺς ὤμους.

«Σᾶς ἀνεκοίνωσα, κύριε, εἶπε, τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον. Ἀπέρχομαι τώρα καὶ σᾶς ἀρίνω νὰ σκεφθῆτε. Θὰ περιμείνω νὰ σᾶς φωτίσῃ ἡ ὀρθοφροσύνη σας, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ κατισχύσῃ αὕτη... τῶν εἰκασιῶν τῆς ἀδελφῆς σας.»

Ἀφ' οὗ εἶπεν ὀλίγα τινὰ πρὸς δικαιολογίαν τῆς Κολόμβας, ὁ Ὄρσος ἐπανέλαβεν, ὅτι μόνον ἔνοχον ἐθεώρει πλέον τὸν Θωμᾶν.

Ὁ νομάρχης εἶχεν ἐγερθῇ, ὅπως ἀπέλθῃ.

«Ἂν δὲν ἦτο τόσον ἀργά, εἶπε, θὰ σᾶς ἐπρότεινα νὰ ἔλθητε μαζί μου, διὰ νὰ σᾶς δώσω τὴν ἐπιστολὴν τῆς μὶς Νέβιλ... Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, θὰ ἠδύνασθε νὰ εἴπητε εἰς τὸν κ. Βαρρικίνη ὅ τι πρὸ μικροῦ εἴπετε πρὸς ἐμέ, καὶ τὰ πάντα θὰ ἐτελείωναν.

— Ποτὲ ὁ Ὄρσο Δέλλα Ῥέββια δὲν θὰ πατήσῃ εἰς οἰκίαν ἑνὸς Βαρρικίνη! ἀνέκραξεν ἔξαλλος ἡ Κολόμβα.

— Ἡ *δεσποσύνη* εἶναι τὸ *γκεσέμι* [1]) τῆς οἰκογενείας, καθὼς φαίνεται, εἶπε σκωπτικῶς ὁ νομάρχης.

— Κύριε, εἶπεν ἡ Κολόμβα μὲ φωνὴν σταθερὰν, σᾶς ἀπατῶσι. Δὲν γνωρίζετε τὸν δικηγόρον. Εἶναι πονηρότατος καὶ δολιώτατος ἄνθρωπος. Σᾶς ἱκετεύω, μὴ ἀναγκάζετε τὸν Ὄρσο νὰ πράξῃ ὅ τι θὰ τοῦ φέρῃ αἰώνιον αἶσχος.

— Κολόμβα! ἀνεφώνησεν ὁ Ὄρσος, τὸ πάθος σὲ κάμνει νὰ παραλογίζεσαι.

— Ὄρσο! Ὄρσο! σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸ κιβώτιον ποῦ σοῦ παρέδωκα, ἄκουσέ με, σὲ ἱκετεύω. Μεταξὺ σοῦ καὶ τῶν Βαρρικίνη μεσολαβεῖ αἷμα· μὴν ὑπάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν του!

— Ἀδελφή μου!

— Ὄχι, ἀδελφέ μου, μὴ ὑπάγῃς, εἰδ' ἄλλως θὰ φύγω καὶ ἐγὼ ἀπὸ ἐδῶ καὶ δὲν θὰ μὲ ἐπανίδῃς πλέον... Ὄρσο, λυπήσου με!»

Καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα.

«Λυποῦμαι τὰ μέγιστα, εἶπεν ὁ νομάρχης, βλέπων ὅτι τόσον παραδόξως σκέπτεται ἡ δεσποσύνη Δέλλα Ῥέββια. Ἀλλὰ θὰ τὴν μεταπείσητε, δὲν ἀμφιβάλλω.» Καὶ ὑπανοίξας τὴν θύραν ἐστάθη· ἐφαίνετο ὅτι ἀνέμενε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ὁ Ὄρσο.

«Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν ἀφήσω τώρα, εἶπεν ὁ Ὄρσος. Αὔριον, ἂν...

— Θὰ ἀναχωρήσω πολὺ ἐνωρίς, ἀπεκρίθη ὁ νομάρχης.

— Τοὐλάχιστον, ἀδελφέ μου, ἀνεφώνησεν ἡ Κολόμβα ἱκετικῶς συνάπτουσα τὰς χεῖρας, περιμείνατε ὡς αὔριον τὸ πρωί. Ἀφετέ με νὰ ἀναθεωρήσω τὰ ἔγγραφα τοῦ πατρός μας... Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μοῦ ἀρνηθῆτε τοῦτο.

— Πολὺ καλά, κύτταξέ τα ἀπόψε, ἀλλ' εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ μὲ σκοτίζῃς πλέον μὲ τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ μῖσός σου... Σᾶς ζητῶ μυριάκις συγγνώμην, κύριε νομάρχα... Καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι τόσον καλά... Καλλίτερον θὰ ἦτο ἂν τὸ ἀναβάλωμεν δι' αὔριον.

— *Ἐν ρυκτὶ βουλή*, εἶπεν ὁ νομάρχης ἀναχωρῶν. Ἐλπίζω αὔριον νὰ παύσωσιν ὅλοι οἱ ἐνδοιασμοί σας.

— Σαβερία, ἐφώναξεν ἡ Κολόμβα, πάρε τὸ φανάριον καὶ ἀκολούθησαι τὸν κύριον νομάρχην. Θὰ σοῦ δώσῃ μίαν ἐπιστολὴν διὰ τὸν ἀδελφόν μου.»

Προσέθηκε δὲ καὶ ὀλίγας λέξεις, τὰς ὁποίας μόνη ἡ Σαβερία ἤκουσε.

«Κολόμβα, εἶπεν ὁ Ὄρσος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ νομάρχου, πολὺ μὲ ἐλύπησες. Δὲν θὰ ἠμπορέσῃς λοιπὸν ποτὲ νὰ ἴδῃς ὅ τι εἶναι ὀλοφάνερον;

— Μοῦ ἐδώκατε καιρὸν ὡς αὔριον, ἀπεκρίθη ἐκείνη. Εἶναι ὀλίγη ἡ προθεσμία, ἀλλὰ δὲν ἔχασα ἀκόμη πᾶσαν ἐλπίδα.»

Εἶτα δὲ λαβοῦσα δέσμην κλειδίων ἀνέβη δρομαία εἰς ἓν τῶν δωματίων τοῦ ἀνωγαίου. Ἐκεῖ δὲ ἠκούσθη ἀνοίγουσα ἐν σπουδῇ συρτάρια, καὶ

[1]) Tintinajo καλοῦσιν ἐν Κορσικῇ τὸν ὀδηγὸν τοῦ ποιμνίου κωδωνοφόρον κριόν, καὶ μεταφορικῶς τὸ μέλος τῆς οἰκογενείας τὸ διευθύνον αὐτὴν ἐν σοβαραῖς περιστάσεσι.

ἐρευνῶσα ἔντινι γραφείῳ, ἐν ᾧ ὁ συνταγματάρχης ἐφύλαττεν ἄλλοτε τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐγγράφων.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΑΡ ΕΛΛΗΣΙΝ

(Συνέχεια, βλ. σ. 74)

Ἂν εἰς τὸ τέλος ἑκάστης ἑξαμηνίας οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδαι ἐποιοῦντο ἢ μὴ ὑπομνήσεις τῆς *Ἐφημερίδος* εἰς τοὺς ἀναγνῶστας αὐτῆς, ἀγνοοῦμεν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψει ἢ μόνον 52 φύλλα καὶ ταῦτα τοῦ α' ἑξαμήνου τοῦ 1793· ἐν τῇ σειρᾷ ὅμως αὐτῶν βλέπομεν ἑτέραν τοιαύτην ὑπόμνησιν· αὕτη, ἀπαντῶσα ἐν τέλει τοῦ 46 φύλλου, ἤτοι ἐν τέλει τῆς 476 σελίδος τῆς *Ἐφημερίδος*, ἔχει ὧδε, «μὲ τὸ νὰ ἐπαραπονέθησαν διάφοροι τὸ νὰ λαμβάνουν ἄκαιρα τὰς Ἐφημερίδας, πρέπει νὰ φανερόσωμεν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι σφάλμα ἐδικόν μας, ἀμὴ συμβαίνει μὲ τὸ νὰ μὴ στέλνονται τὰ ὀνόματα εἰς τὸν πρέποντα καιρόν. Τὸ λοιπὸν παρακαλοῦμεν ὁποῦ διὰ τὸ μέλλον ἑξάμηνον, ὁποῦ ἀρχίζει τὴν πρώτην τοῦ ἐρχομένου Ἰουλίου, νὰ σταλθῶσι τὰ ὀνόματα πρώϊμα διὰ νὰ τυπωθῶσι κατὰ τὸ πρέπον, καὶ τότε εἴμεθα βέβαιοι πῶς δὲν θέλει παραπονεθῇ κἀνείς.»

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὑπομνήσεων τούτων ὑπεμφαίνεται ἀμφιβολία τις τοῦ ἐκδότου τῆς *Ἐφημερίδος* περὶ τῶν πρὸς αὐτὴν διαθέσεων τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς· καταδείκνυται τὸ ἀσταθὲς καὶ μὴ δεδηλωμένον ἔτι τῶν πρὸς αὐτὴν συμπαθειῶν τοῦ δημοσίου, οὗ ἕνεκα ὁ ἐκδότης αὐτῆς εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, νὰ ὑπομνήσῃ τὴν προσεχῆ λῆξιν τοῦ α' ἑξαμήνου, καὶ παρακαλέσῃ τοὺς ἑξάμηνον πληρώσαντας συνδρομὴν νὰ δηλώσωσιν ἐν καιρῷ, ἂν σκοποῦσι τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῆς, ὅτε ν' ἀποστείλωσι τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς διὰ τὸ β' ἑξάμηνον· ἐν τῇ δευτέρᾳ διαφαίνεται τὸ ἀνέφελον, ὡς εἰπεῖν, τοῦ βίου τῆς *Ἐφημερίδος*, τὸ σταθερὸν καὶ δεδηλωμένον τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτὴν συμπαθειῶν καὶ σχέσεων τοῦ δημοσίου, ὅπερ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dallaway, ἐλογίζετο αὐτὴν «μέγα τι μαντεῖον καὶ ἀπλήστως ἀνεγίνωσκεν αὐτήν», πρὸς δὲ ἐμφαίνεται τὸ ἀπρόσκοπτον αὐτῆς ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν. Οἱ ἐκδόται τῆς *Ἐφημερίδος* δὲν εὑρηνται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσωσι τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς, ἐὰν θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἢ μὴ παρέχοντες αὐτοῖς τὴν ὑλικὴν αὐτῶν συνδρομήν· περὶ τούτου εἰσὶν ἐξησφαλισμένοι μετὰ τριακοντάμηνον δημοσιογραφικὸν βίον· δὲν παραπονοῦνται οὔτε διὰ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς, οὔτε διὰ τὸ ἀπρόθυμον αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ τιμήματος τῆς συνδρομῆς καταβολήν, δὲν ἐκφέρουσι τό, ὡς εἰπεῖν, στερεότυπον πρόσκλαυμα τῶν πλείστων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, παραπονουμένων διὰ τὸ ἀπρόθυμον τῶν συνδρομητῶν εἰς ἔγκαιρον καταβολὴν τοῦ τιμήματος τῆς συνδρομῆς. Ἐν τῇ λήξει τοῦ α' ἑξαμήνου τοῦ 1793 οἱ ἐκδόται τῆς *Ἐφημερίδος* οὐδὲν εἶχον παράπονον νὰ διατυπώσωσιν, ἀλλ' ὤφειλον νὰ δικαιολογηθῶσιν ἀπέναντι τοῦ δημοσίου, (μετὰ ῥητὰ μάλιστα ἐκ μέρους αὐτοῦ παράπονα διὰ τὴν μὴ ἔγκαιρον τῆς *Ἐφημερίδος* ἀποστολήν,) διὰ τὰς ἐλλείψεις τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ φύλλου αὐτῶν· ὅθεν οὐχὶ ἀπιθάνως δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι καὶ περαιτέρω τῆς 28 Ἰουνίου 1793 ἐβίωσεν ἡ *ἐφημερίς*, ἧς ὁ πρὸ τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793 βίος τυχαίως πως ἐξηκριβώθη ἐκ τῆς ἀνευρέσεως φύλλων τινῶν, τέως παρερριμμένων ἔντινι γωνίᾳ τῶν Τρικκάλων, καὶ περὶ οὗ οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ ἐκφράσῃ ἔστω καὶ ἁπλῆν ὑπόνοιαν, ἂν καὶ ἡ ἔλλειψις *εἰδήσεως* ἐν τῷ ἀ ἀριθμῷ τοῦ 1793 προὐκάλει ταύτην καὶ καθωδήγει εἰς ἀναζήτησιν φύλλων τῆς ἐφημερίδος προγενεστέρων τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793. Ἄπορον πῶς ταῦτα ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ σώματι τοῦ 1793 ἔλλειψις σημειώσεως περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς καταβλητέας συνδρομῆς διέλαθον τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τῆς *Ἐφημερίδος* γραψάντων, οἵτινες διέγραψαν τέλεον τὸν πρὸ τοῦ 1793 βίον αὐτῆς, ἐν ᾧ εἶχον ὑπ' ὄψει προφανεστάτας ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου ἐνδείξεις. Ἄρα οὐδόλως ἄπορον, ἂν ὡς περὶ τοῦ πρὸ τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793 παρελθόντος τῆς *Ἐφημερίδος*, οὕτω καὶ περὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς μετὰ τὴν 28 Ἰουνίου ἰδίου ἔτους οὐδὲν ὑπέθεντο ἀλλ', ἀρκεσθέντες εἰς τὰ προχείρως παρατυχόντα αὐτοῖς φύλλα τῆς *Ἐφημερίδος*, ἀπέδωκαν αὐτῇ τοσαύτην μόνον διαρκειαν, ὅσην ἐξεπροσώπουν οἱ ὑπ' ὄψει αὐτῶν περιελθόντες ἀριθμοί. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐναντίαν τῶν τέως περὶ τῆς *Ἐφημερίδος* προγραψάντων σχηματίσαντες ἰδέαν, ἀναγκαῖον ἡγούμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ὧδε τοὺς λόγους τοὺς πειθοντας ἡμᾶς περὶ διαρκείας τῆς *Ἐφημερίδος* πέρα τῆς 28 Ἰουνίου 1793.

Ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, οὗ προεμνήσθημεν, ἐν τῇ *ἱστορίᾳ τῶν ἐφημερίδων*, ἣν διὰ τῆς *Καλλιόπης* ἐδημοσίευσε, περὶ τῆς *Ἐφημερίδος* γράφει τάδε, «κατὰ τὸ 1798 ἐξέδωκεν ὁ κύριος Πούλιος ἄλλην ἐν Βιέννῃ, ἥτις ἔπαυσε μετ' ὀλίγον διὰ τὰ τότε νεανιεύματα,» ἐξ ὧν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐν τῇ χρονολογίᾳ τῆς ἐκδόσεως εἰσκωμάσαντος παροράματος, ἔχομεν τὸν λόγον, δι' ὃν ἔπαυσεν ἡ τῆς *Ἐφημερίδος* ἔκδοσις, καὶ σχετικὴν ἅμα πληροφορίαν περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐπῆλθεν ἡ ἀκούσιος αὐτῆς παῦσις.

Τὴν τῆς *Ἐφημερίδος* παῦσιν, ἀποδίδων ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης *εἰς τὰ τότε νεανιεύματα*, χειραγωγεῖ ἡμᾶς εἰς εὕρεσιν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπῆλθεν αὕτη, κατ' ἀκολουθίαν δὲ εἰς τὸν ὡς ἔγγιστα ὁρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τοῦ φύλλου τούτου.

Διὰ τῆς φράσεως «τὰ τότε νεανιεύματα» ὁ Σταγειρίτης ἐννοεῖ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐθνεγερσίας ἐνεργείας Ῥήγα τοῦ Φεραίου, αἷς ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως σύλληψις καὶ ἔκδοσις αὐτοῦ τῇ Τουρκίᾳ, καὶ ἡ εἰς ἰσόβιον ἐκ τῶν αὐστριακῶν κτήσεων ὑπερορία τῶν ἀδελφῶν Μαρκιδῶν, ὧν καὶ τὸ τυπογραφεῖον διελύθη κατὰ τὸ 1798, διαταγῇ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐξετυπώθησαν τά τε ποιήματα καὶ αἱ ἐπαναστατικαὶ τοῦ Ῥήγα προκηρύξεις, (ἴδε Α. Π. Βρετοῦ νεοελλ. φιλολ. τόμ. β' σελ. 323, ἐν ᾗ ὅμως ἐσφαλμένως σημειοῦται, ὅτι πρῶτον πόνημα ἐκτυπωθὲν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ ἦν τὸ καλενδάριον τοῦ 1795, ἐν ᾧ προϊὸν τοῦ τυπογραφείου τούτου εἶνε καὶ ἡ *Ἐφημερίς*, ἧς ἡ ἔκδοσις ἤρξατο τῷ 1791).

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν πληροφοριῶν τούτων καὶ τῶν πρὸ βραχέως ἐκτεθεισῶν σκέψεων δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ *Ἐφημερὶς* ἐπταετῆ διήνυσε βίον, καθ' ὅσον μάλιστα οἱ ὑπὲρ τῆς ἐθνεγερσίας ἐργαζόμενοι κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἄνδρες δὲν ἠδύναντο κατὰ τὸ ὀξὺ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν στάδιον νὰ ἐγκαταλείψωσιν καὶ εἰκῇ τὸ κράτιστον τῶν ὅπλων αὐτῶν.

Τὸν περὶ διαρκείας τῆς *Ἐφημερίδος* ἰσχυρισμὸν ἡμῶν τοῦτον κρατύνουσι καὶ τὰ ἑπόμενα· Ὁ μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire χρονολογικῶς δευτέραν ἑλληνικὴν ἐφημερίδα ἀνέγραψεν ἀνώνυμόν τι φύλλον, ἱδρυθὲν δῆθεν τῷ 1796 ὑπὸ Ῥήγα τοῦ Φεραίου ἐν Βιέννῃ, οὗ δὲν ἠδυνήθη, λέγει, νὰ ἀνεύρῃ τὸ ὄνομα, παρέπεμψε δὲ εἰς ἐπίρρωσιν τῶν λόγων αὐτοῦ τούτων, εἰς τὸ Univers (la Grèce moderne p. 404) καὶ εἰς τὸν Moniteur universel (primidi messidor an. VI).

Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰς πηγὰς ταύτας ἀντὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὑπόθεσιν περὶ ὑπάρξεως καὶ ἑτέρας ἐν Βιέννῃ ἐφημερίδος κατὰ τοὺς τότε χρόνους, κρατύνουσι τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν περὶ διαρκείας τῆς *Ἐφημερίδος* καὶ δημιουργοῦσι σφόδρα πιθανὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅτι ἅπας ὁ ἐν τῷ Univers καὶ τῷ Moniteur λόγος περὶ ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἐν Βιέννῃ κατὰ τοὺς τότε χρόνους βάσιν ἔχει τὴν *Ἐφημερίδα* τῶν ἀδελφῶν Μαρκιδῶν Πουλίου.

Ἐξετάσωμεν ἑκατέραν τῶν ὑπὸ τοῦ μαρκησίου de Queux de Saint--Hilaire ἐπικληθεισῶν μαρτυριῶν.

Ναὶ μὲν ἐν σελίδι 404 τοῦ Univers περὶ τοῦ Ῥήγα Φεραίου ἀναγινώσκομεν, «ἐν ἔτει 1796, ὑπηρετῶν παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσῳ, μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου ὑπέθετεν ὅτι ἐδύνατο μετὰ μείζονος ἐλευθερίας νὰ ἐργασθῇ συντόνως ὑπὲρ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ μετὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀρχῶν τοῦ Διευθυντηρίου... Τότε δ' ἐτύπωσε καὶ τὴν μετάφρασίν του τῆς περιηγήσεως τοῦ Ἀναχάρσιδα καὶ ἐδημοσίευσεν (il publiait) ἑλληνικήν τινος ἐφημερίδα·» ταῦτα ὅμως εἰσὶ τὸ πλεῖστον ἡμαρτημένα καὶ ἀνακριβῆ.

Ἐν πρώτοις ἡμαρτημένως ἔχει ἡ διδομένη πληροφορία ὅτι ὁ Ῥήγας προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὁσποδάρου τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτζου καὶ ὅτι διετέλει ἐν αὐτῇ τῷ 1796. Ναὶ μὲν ὁ Μιχαὴλ Σοῦττος ἡγεμόνευσεν ἐν Βλαχίᾳ, καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ δίς, ἡγεμόνευσεν ὅμως ἐν ἐποχαῖς προγενεστέραις τοῦ 1796. Κατὰ τὸ 1796 τῆς Βλαχίας ἡγεμόνευεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. - Τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου ἡ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονείας καθαίρεσις ἐπετεύχθη ταῖς ῥᾳδιουργίαις τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Νικολάου Μαυρογένους, εἰς οὗ τὴν ὑπηρεσίαν εἰσῆλθεν ὁ Ῥήγας τῷ 1786 ὡς ἰδιαίτερος τούτου γραμματεύς, παρ' ᾧ καὶ παρέμεινεν ἄχρι τοῦ 1790, ἤτοι ἄχρι τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ προστάτου καὶ προϊσταμένου αὐτοῦ Νικολάου Μαυρογένους, καρατομηθέντος ἐν Σιστοβίῳ ἐκ διαταγῆς τοῦ τότε Μ. Βεζύρου Χασὰν πασσᾶ τοῦ ἐκ Ῥουστσουκίου. Ἐσφαλμένη ἐπίσης τυγχάνει καὶ ἡ ἑτέρα πληροφορία, ὅτι ὁ Ῥήγας μετέβη εἰς Βιέννην τὸ πρῶτον τῷ 1796· ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αὐστρίας γινώσκομεν αὐτὸν διατρίβοντα ἀπὸ τοῦ 1790, ἔνθα προσέφυγεν ἅμα τῇ καρατομήσει τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὰς διατριβὰς ποιούμενος ἐξέδοτο οὗτος τῷ 1790, τύποις μὲν τοῦ Βουμεϊστέρου «ἀπάνθισμα φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγχίνους καὶ φιλομαθεῖς ἕλληνας, ἐκ τῆς γερμανικῆς καὶ γαλλικῆς διαλέκτου (τοῦτο) ἐρανισθείς,» τύποις δὲ τοῦ Τράττνερ, «σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν, ἤτοι βιβλίον ἠθικὸν περιέχον τὰ περιεργότερα συμβεβηκότα τῶν ὡραιοτέρων γυναικῶν», ὅπερ ἐκ τῆς γαλλικῆς μεθερμήνευσεν. Ἀνακριβὴς ἐπίσης ἡ πληροφορία ὅτι μετέφρασεν ὁ Ῥήγας τὸν Ἀνάχαρσιν· τοῦ ἔργου τούτου τὴν μετάφρασιν ἤρξατο ὁ ἐκ Ζακύνθου Γεώργιος Βενδόττης, ὃς καὶ ἀρκούντως εἶχε προχωρήσει, ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος· ὁ Ῥήγας συνεπλήρωσε τότε τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ ἀρξάμενον ἔργον, μεταφράσας δὲ τὰ κεφάλαια λέ, μέχρι τοῦ λθ', καὶ ἀναθεωρήσας τὸν ὅλον Δον τόμον ἐξέδοτο αὐτὸν ἐν Βιέννῃ τῷ 1797 πρὸς ὄφελος τῆς χώρας καὶ τῶν ὀρφανῶν τοῦ φίλου αὐτοῦ (ἴδε Διον. Φωτεινοῦ ἱστορ. τῆς παλ. Δακίας τόμ. 6'. Nouvelle biographie générale tom 42 p. 98--101. Α. Π. Βρετοῦ νεολλ. φιλολ. τόμ. 6'. βιογραφ. Ῥήγα Φεραίου ἐν Ἀθήναις 1860). Ἀφ' οὗ αἱ περὶ τοῦ Ῥήγα πληροφορίαι τοῦ Univers ἐλέγχονται οὕτως ἐσφαλμέναι καὶ ἀνακριβεῖς, δικαιούμεθα μετ' ἐνδοιασμοῦ νὰ ἀπίδωμεν ἐπὶ τὴν τελευταίαν πλη-

ροφορίαν ἣν δίδωσιν ἡμῖν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐθνομάρτυρος ἐκδόσεως ἐφημερίδος.

Προσεκτικωτέρα πως ἐνδιατριβὴ ἐπὶ τῶν γραφομένων τοῦ Univers αἴρει τὸν ἐνδοιασμόν, καὶ καταδείκνυσι τὸν μαρκήσιον de Queux de Saint-Hilaire αὐθαίρετον ἐξαγαγόντα συμπέρασμα ἐκ τῶν γραφέντων ἐν αὐτῷ. Ἐν τῷ Univers δὲν λέγεται ὅτι ὁ Ῥήγας ἵδρυσεν, ἀλλὰ σημειοῦται ὅτι ἐξέδοτο ἐφημερίδα· ἡ λεπτὴ αὕτη διάκρισις, ἡ γεννῶσα τὴν σφόδρα πιθανὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Ῥήγας, ὡς καὶ ἄλλοι τῶν τότε ἐν Βιέννῃ ὁμογενῶν λογίων, εἰργάσθη ἐν τῇ *Ἐφημερίδι* τῶν Μαρκιδῶν Πουλίου, παρωράθη ὑπὸ τοῦ μαρκισίου de Queux, ἐκ τούτου δὲ ἐδημιουργήθη ἡ ὑπόθεσις ἱδρύσεως καὶ ἑτέρας ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς ἐφημερίδος κατὰ τὸ 1796.

Τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν τοῦτον ἐνισχύει καὶ ἡ ἐξέλεγξις τῆς ἑτέρας πηγῆς, εἰς ἣν πρὸς ἐπίῤῥωσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταδοθείσης πληροφορίας ἔγνω νὰ παραπέμψῃ ὁ μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire. Κατὰ τὴν *Ἐθνικὴν ἐφημερίδα ἢ παγκόσμιον Μηνύτορα* (Gazette nationale, ou le Moniteur Universel) τῆς πρώτης messidor τοῦ ϛ' ἔτους τῆς δημοκρατίας, ἱδρυτὴς ἐφημερίδος ἑλληνικῆς ἐν Βιέννῃ, ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἦν οὐχὶ ὁ Ῥήγας, ἀλλά τις Πιετέν (;) εἷς τῶν ὀκτὼ ἀνδρῶν τῶν συλληφθέντων τῷ 1798 ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας συνεπείᾳ τῶν παραστάσεων τῆς Πύλης. Ὁ Πιετὲν οὗτος κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ γαλλικοῦ φύλλου, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ἐκ Σεμλίνου ἀνταποκριτοῦ αὐτοῦ, δὲν ἐξεδόθη τοῖς Τούρκοις ἕνεκα τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς αὐστριακοῦ ὑπηκόου, ἀλλὰ μετὰ δύο ἄλλων, ἐπίσης αὐστριακῶν ὑπηκόων, κατεδικάσθη εἰς ἀειφυγίαν ἐκ τῶν αὐστριακῶν κτήσεων. Ἰδοὺ ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ σχετικοῦ χωρίου τῆς ἐν τῷ Μηνύτορι ἀλληλογραφίας.

«Εἴδομεν διερχομένους ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεως ὀκτὼ Ἕλληνας συλληφθέντας ἐν Βιέννῃ... καὶ αἰτήσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας ἐκδοθέντας τῇ Πύλῃ, ὡς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου. Ἦσαν δεδεμένοι ἀνὰ δύο καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, ἀποτελουμένου ἐξ εἰκοσιτεσσάρων στρατιωτῶν, δύο δεκανέων, ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ καὶ ἑνὸς ἀστυνομικοῦ ὑπαλλήλου. Ψυχὴ τοῦ κόμματος εἰς ὃ ἀνῆκον οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἦν ἀνήρ τις ὀνόματι Ῥήγας, πλούσιος ἔμπορος ἐκ Βλαχίας, ὅστις καὶ παίδευσιν εἶχεν ἔξοχον καὶ πόθον μέχρι μανίας σχεδὸν ἐξικνούμενον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, ἣν πάλαι ποτὲ ᾤκουν ἄνδρες ἐλεύθεροι. Τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνέφλεξαν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. Ἔγραφε δ' ὁ Ῥήγας μάλιστα τήν τε ἑλληνικὴν καὶ τὴν γαλλικήν· ἦν ποιητὴς ἅμα καὶ μελοποιός, ἠσχόλει δ' ἀσμενέστατα περὶ τὴν συγκριτικὴν γεωγραφίαν, συντάξας καὶ πίνακα γεωγραφικὸν τῆς Ἑλλάδος συμπάσης, ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο πλὴν τῶν συγχρόνων ὀνομάτων καὶ τὰ παλαιὰ Ἑλληνικὰ πάντων τῶν τόπων τῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱστορίας γνωστῶν... Ὁ Ῥήγας συγκατελέγετο εἰς τοὺς συλληφθέντας ὀκτὼ Ἕλληνας, ὧν πέντε θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Πύλην, τῶν ἐπιλοίπων τριῶν καταδικασθέντων ὡς ὑπηκόων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας εἰς ἀειφυγίαν· τούτοις δὲ συναριθμεῖται καὶ ὁ Pietin, ὅστις ἐξέδιδεν ἐπί τινα χρόνον ἑλληνικήν τινα ἐφημερίδα καὶ εὐδοκίμως μετέφρασε πολλὰ συγγράμματα.»

Αὗται αἱ διὰ τοῦ Μηνύτορος μεταδοθεῖσαι πληροφορίαι περὶ τῶν συλληφθέντων τῷ 1798 ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας συνεπείᾳ παραστάσεων τῆς Πύλης· γινώσκοντες ὅτι οἱ ἀδελφοὶ *Πούλιοι* κατὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους ἔκδοσιν τοῦ Ῥήγα ἐξωστρακίσθησαν τῶν αὐστριακῶν κτήσεων, δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἐν τῷ *Παγκοσμίῳ Μηνύτορι* τοῦ 1798, πιθανῶς ἐξ ἀβλεψίας τῶν στοιχειοθετῶν ἢ ἐξ ἡμαρτημένης ἀναγνώσεως τὸ ὄνομα *Πούλιος* παρεμορφώθη εἰς *Πιετέν*, καὶ ὅτι, καθ' ἃ ἤδη εἴπομεν, ἅπας ὁ περὶ ἄλλης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, ἐκδοθείσης δῆθεν ἐν Βιέννῃ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, λόγος, βάσιν ἔχει τὴν *Ἐφημερίδα* τῶν Μαρκιδῶν Πουλίου, ἧς ἡ ἔκδοσις παρετάθη πάντως ἄχρι τοῦ 1798.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφορικῶς τῷ χρόνῳ τῆς διαρκείας τοῦ φύλλου τούτου· ἐξετάζοντες ἤδη τήν τε ἐσωτερικὴν αὐτοῦ, ὡς εἰπεῖν, κατάστασιν, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, ὡς πρὸς τοῦτο μὲν σημειοῦμεν ὅτι ἡ *Ἐφημερὶς* ἐξεδίδετο δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς σχῆμα μικρὸν ὄγδοον, προσεγγίζον τῷ δωδεκάτῳ, ἐκ 16 σελίδων, ὧν ἑκάστη ἀπηρτίζετο ἐκ 31 στίχων, ὧν ἕκαστος συνεκροτεῖτο ἐκ 36 γραμμάτων. Ἅπαντα ὅμως τὰ τεύχη αὐτῆς δὲν ἦσαν ἰσόπαχα, ἤτοι δὲν περιελάμβανον ἰσαρίθμους σελίδας, ἀλλὰ τινὰ μὲν τούτων κατὰ μὲν τὸ 1791 συνεκροτοῦντο ἐκ 4 ἢ 6, κατὰ δὲ τὸ 1793 ἐκ 16, τινὰ ἐξ 8, καὶ ἄλλα ἐξ 20 σελίδων, ἤτοι ὁ ὄγκος ἑκάστου τεύχους ηὐξάνετο ἢ ἐμειοῦτο κατὰ λόγον τῆς πληθύος ἢ μὴ τῶν εἰς μετάδοσιν προχείρων πολιτικῶν εἰδήσεων. Ὡς πρὸς ἐκεῖνο δέ, ἤτοι ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν ἢ ποιότητα τοῦ φύλλου, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἐκδόται τῆς *Ἐφημερίδος*, κατὰ τὸ α' ἑξάμηνον τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, οὐδαμῶς σχεδὸν ἀπεμακρύνθησαν τῆς θέσιν οἱονεὶ προγράμματος ἐπεχούσης ἐπιγραφῆς αὐτῆς, καὶ ἠσχολήθησαν περὶ τὴν ἄνευ σχολίων ἀπάνθησιν τῶν ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἀξιολογωτάτων γεγονότων, ἀπεμακρύνθησαν δὲ τοῦ προγράμματος αὐτῶν μόνον ἐν τοῖς ἀφορῶσι τὸ οἰκτρὸν τέλος Λουδοβίκου τοῦ ιϛ', ὅτε ἐξέκλινάν πως εἰς ἐπίκρισιν τῶν γενομένων, καὶ δὴ εἰς ἔμμετρον ἐπιμομφὴν τῆς τελεσθείσης βασιλοκτονίας, δημοσιεύσαντες ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 8 φύλλῳ τῆς *Ἐφημερίδος*, τῷ ἐκδοθέντι τῇ 28 Ἰανουαρίου 1793, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *ἡρωϊκοὶ στίχοι εἰς Γάλλους* 53 στίχους ἐν ἡρωϊκῷ ἑξαμέτρῳ συντεταγμένους, ὧν οἱ πρῶτοι πέντε ἔχουσιν ὧδε,

Αἴ! Αἴ! Γάλλων λαέ, ἀνάκτων αἵμασι χαίρων,
τίφθ' οὕτως οἴκτιστον ἀπώλεσσας μενεαίνων
χείρεσσιν φονικῇσιν ἄνακτ' ἠΰν τε μέγαν τε;
τίσειας βασιλῆος ἀθώου αἷμα, κελαινόν,
βαλλόμενος βελέεσι διοτρεφέων βασιλήων.

Ὁλόκληρον τὸ ποίημα τοῦτο μετετύπωσεν ἤδη ἡ *Παρδώρα* (τόμ. ιζ'), ἔνθα καὶ μακρὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν φύλλων τοῦ α' ἑξαμήνου τοῦ 1793 μετηνέχθησαν· ἕτερον ἀπόσπασμα ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ 1791 ἐδημοσίευσεν ἡ παρ' ἡμῖν *Ἐφημερὶς* ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς τῆς 19 ὀκτωβρίου 1833, ὥστε ἄσκοπον καὶ περιττὸν κρίνομεν νὰ πληρώσωμεν ματαίως τὸν ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* χῶρον πρὸς ὑπόδειξιν τῶν βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν τῆς ἐν τῷ παρελθόντι αἰῶνι *Ἐφημερίδος* καὶ τοῦ ὕφους τῆς τότε ἐν ἐφημερίσι γραπτῆς γλώσσης.

[Ἕπεται συνέχεια.]

Χ.

Ο ΤΡΑΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Πρωΐαν τινὰ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος διῆλθον ἐκ τῶν παρὰ τὴν Μονὴν τῶν Ἀσωμάτων παραπηγμάτων τοῦ στρατοῦ· σφοδρότατος ἔπνεεν ἄνεμος· οἱ σκοποὶ ἐφρούρουν ἐπὶ γηλόφων παρὰ τὴν ὁδὸν ἀκίνητοι, κρατοῦντες τὸ ὅπλον· τὸ εὐρὺ πεδίον ἦτο ἔρημον ἀνδρῶν· εἷς λόχος ἀνεχώρει πρὸς ἀσκήσεις ῥίμματος ἠχούσης τῆς σάλπιγγος, προηγεῖτο δὲ ὁ τράγος τοῦ συντάγματος, ὁ περιώνυμος τράγος, ὃν καὶ ἐφημερίδες ἐξύμνησαν καὶ ἡ ποίησις.

Ἐρ' ὅσον προὐχώρουν μεγαλειτέραν ἔβλεπον κίνησιν καὶ ζωηρότητα· ἀγνοῶ πῶς εἶχε διαδοθῆ ὅτι τὸ σύνταγμα ἔμελλε νὰ κινήσῃ κατεσπευσμένως εἰς τὰ σύνορα· τινὲς τῶν γενναίων στρατιωτῶν ὅπως πανηγυρίσωσι τὸ εὐάρεστον ἄγγελμα ἤρχισαν τὸν χορὸν κλέφτικα ᾄδοντες ᾄσματα· ἐσκίρτων, ἐπήδων ὡς δορκάδες, τοῦ πρώτου διὰ *λεβέντικης* κινήσεως τῆς χειρὸς σείοντος τὸ μανδήλιόν του· τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρ' αὐτοὺς διῆλθε νέος τις πολιτικὰ ἐνδύματα φορῶν.

— Τὸ τραγοῦδί του! ἠκούσθη φωνὴ πλήρης εἰρωνείας.

Ἀμέσως δὲ τῶν στρατιωτῶν τις ἤρχισε πρὸς τὸν ῥυθμὸν τοῦ χοροῦ σκωπτικώτατον δίστιχον ἀπευθυνόμενον εἰς τὸ ἄχαρι ἐξωτερικὸν τοῦ διαβάντος· αἱ λέξεις ὅμως ἐπνίγοντο ὑπὸ τῶν καγχασμῶν καὶ μόνη μέχρι τῆς θέσεως ὅπου ἤμην, ἐξικνεῖτο εὐδιακρίτως εἰς τὸ οὖς μου ἡ σαρκαστικὴ ἐπῳδός.

Ἐρωτήσας δ' ἔμαθον ὅτι οἱ ὑπὸ τὰ ὅπλα ἄνδρες μὴ *χωνεύοντες* τοὺς πολίτας, οὓς ἤθελον ἐπίσης νὰ ἴδωσιν ἐπιμόχθως ὑπηρετοῦντας τῇ Πατρίδι, κατειρωνεύονται αὐτῶν διὰ τοιούτων διστίχων, ὧν πολλὰ εἶνε καυστικὰ καὶ δριμύτατα.

* * *

Μακράν, ἐν τῇ ὁδῷ, διὰ μέσου τῶν κυματισμῶν τοῦ χλοάζοντος ἐδάφους διεκρίνετο ὁ λόχος βαδίζων καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τράγος.

— Δὲν μοῦ κάμνετε τὴν χάριν, εἶπον εἰς λοχίαν τινὰ τυχαίως, νὰ μοῦ 'πῆτε πῶς εὑρέθη αὐτὸς ὁ τράγος εἰς τὸ σύνταγμά σας;

— Ἐγὼ τὸν βρῆκα ἐδῶ, μοὶ ἀπήντησεν οὗτος· μὰ ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς γι' αὐτόν, νὰ ῥωτήσῃς κανένα ὑπαξιωματικὸ τοῦ πρώτου τάγματος ποῦ ἤτανε πρῶτα ἐνδέκατο.

Ἐν ᾧ ἀδιαφόρως πρὶν εἶχον ἐρωτήσει ζωηρὸς νῦν ἠγέρθη ἐν ἐμοὶ πόθος νὰ μάθω τὰ κατὰ τὸν τράγον· ἐφ' ὅσον ἐνόμιζον ὅτι εὐχερὲς ἦτο τοῦτο δὲν ἐφρόντιζον πολύ, ἀλλ' ἡ δυσχέρεια ἐξῆψε τὴν περιεργίαν μου· διηυθύνθην λοιπὸν πρὸς λοχίαν τινὰ τοῦ πρώτου τάγματος, ὅστις ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησίν μου:

— Τὸν ἀγοράσαμε 'ς τὴ Θεσσαλία μικρὸ κατσικάκι... ἔχει κάνει ἕνα σωρὸ πράγματα μὰ ποῦ νὰ τὰ θυμάται κανείς;.. ἔπρεπε νὰ βαστᾷ κατάστιχο νὰ τὰ γράφῃ καθεμέρα...

Μετὰ βραχεῖαν δὲ σκέψιν ἐξηκολούθησε:

— Νὰ πᾷς νὰ βρῇς ἕνα γέρο ἀνθυπασπιστή· αὐτὸς θὰ σοῦ πῇ ὅ,τι θέλῃς γιὰ τὸν τράγο· τὸν ἀνάθρεψε ἀπὸ μικρὸ σὰν παιδί του... μὰ νὰ ἰδοῦμε εἶνε 'δῶ;

Ἡ σκέψις ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ λείπῃ ὁ γέρων ἀνθυπασπιστὴς μετέβαλεν εἰς ἀληθῆ ἀνυπομονησίαν τὴν περιεργίαν μου· ὅθεν πραγματικὴν ἠσθάνθην εὐχαρίστησιν, ὅτε μετὰ πολλὰς ἐρεύνας ἐπέτυχον αὐτὸν ἐν τῷ μικρῷ ξενοδοχείῳ τοῦ στρατοπέδου. Ὁ γέρων ἐμειδίασεν ἅμα τὸν ἠρώτησα περὶ τοῦ τράγου, ὡς πατὴρ ἐναβρυνόμενος διὰ ταῖς *σερπετιὲς* τοῦ τέκνου του, μοὶ διηγήθη δὲ περίπου τάδε.

Εἰς τὸ χωρίον Φίλια τῆς Θεσσαλίας, παρὰ τὴν Καρδίτσαν, ἡμέραν τινὰ τοῦ 1880 ὁ διοικητὴς τοῦ ἑνδεκάτου τάγματος ἠγόρασε δύο ἐρίφια, ὧν τὸ μὲν ἓν ἐσφάγη αὐθημερόν, τὸ δ' ἕτερον ἀφέθη διὰ τὴν αὔριον· ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἀνεβάλλετο ἡ θανατική του ἐκτέλεσις· ἤδη τὸ εἶχον συνειθίσει· μὲ τὴν ἔξυπνόν του φυσιογνωμίαν, τὰ ἀεικίνητα ὦτά του, τὸ στιλπνὸν λευκὸν καὶ μελανόστικτον τρίχωμά του, τὰ πλήρη χάριτος σκιρτή-

ματά του, διέχεε τὴν εὐθυμίαν εἰς τὸν μονότονον ὑπὸ τὰς σκηνὰς βίον. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τὸ ἠγάπησαν, κατὰ μικρὸν δ' ἐγκατελείφθη πᾶσα περὶ σφαγῆς αὐτοῦ ἰδέα. Τί εἶνε τὸ πεπρωμένον! ἀντὶ νὰ τεμαχισθῇ τὸ ἐρίφιον, νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν λέβητα καὶ βράσῃ μετὰ χόρτων, σήμερον ζῇ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ ὡς τράγος τοῦ συντάγματος καὶ τὸ ὄνομά του—διότι ἔχει καὶ ὄνομα, ὄνομα κλέφτικον, πολεμικόν: Κῖτσος!—περιφέρεται εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα στόματα, ἅτινα παρ' ὀλίγον τὸ κατεβρόχθιζον.

Μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους ὁ Κῖτσος ἦτο ζωηρὸς μὲν ἀλλὰ φρόνιμος· μετὰ τὴν ἡλικίαν ὅμως ταύτην ἐγένετο τὸ ἀτακτότερον πλάσμα τῆς Θεσσαλίας· ὁποίους ἄθλους διέπραξεν ἐν Τυρνάβῳ! ἡ μεγαλητέρα του μανία ἦτο νὰ κυνηγῇ τοὺς μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ νὰ τρώγῃ τ' ἀλφαβητάριά των· δὲν συνεφώνουν ἄρά γε αἱ παιδαγωγικαί του ἀρχαὶ πρὸς τὰς τοῦ συγγραφέως ἢ ἐθεώρει τὰ φύλλα τοῦ βιβλιαρίου ὡς λαχανόφυλλα; ἀγνοῶ· ἠξεύρω ὅμως ὅτι κατέτρωγε παντοίας χρήσεως πράγματα: μάκτρα, περιπόδια, ὑπενδύτας· ἐνίοτε ἀφῄρει ἀπὸ τουρκικοῦ οἴκου σινδόνιον πολυτελῶς κεντημένον, στεγνῶνον εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὸ κατεβρόχθιζε. Πρὸς τοὺς Τούρκους ἠσθάνετο ἰδιάζουσαν ἀποστροφήν, ἰδίᾳ δὲ καθ' ἑνὸς λεπλεμπιτζῆ ἐκδικήσεως ἔτρεφε σχέδια διότι ἐτόλμησέ ποτε νὰ ἐγείρῃ χεῖρα κατ' αὐτοῦ· εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ μαγαζείου του εὑρίσκετο σάκκος πλήρης φρυκτῶν ἐρεβίνθων· ὁ Κῖτσος κατροφυλακτήσας ἀνατρέπει τὸν σάκκον καὶ σκορπίζει ὅλα εἰς τὴν λάσπην, εἶτα δὲ ἀπομακρυνθεὶς ὀλίγον ἵσταται κατέναντι τοῦ Τούρκου κακεντρεχῶς, ἐμπαικτικῶς, προκλητικῶς ὁ *λεπλεμπιτζῆς* ἀλλόφρων ἐξ ὀργῆς ὁρμᾷ κατὰ τοῦ Κῖτσου, ἀλλὰ ποῦ νὰ τὸν προφθάσῃ; ὁ πονηρὸς τράγος εἶχε φύγει ὡς ἀστραπὴ στρέφων ἐνίοτε τὴν σατανικὴν κεφαλήν του ὅπως σαρκάσῃ ἀκόμη τὸν ἐχθρόν του.

Ἐν γένει αἱ περὶ ἰδιοκτησίας ἰδέαι του ἦσαν ἀσαφεῖς· ἐπί τινα χρόνον ἔκλεπτε καθ' ἑκάστην δύο σκομβρία ἔκ τινος παντοπωλείου, ἅτινα συνεμερίζετο μέ τινα ἐντόπιον ἐργάτην εὑρόντα ἐν τῷ Κίτσῳ προμηθευτὴν τοῦ προσφαγίου του.

Ἐν τοῖς παραπήγμασι τρώγει σακκίδια, πανία, ὅ,τι εὕρῃ· περιέφαγε τὰ παραπετάσματα τοῦ λεωφορείου τῶν ἀξιωματικῶν· ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἀγαπᾷ τὰ *κουλούρια*· ἂν ὁ κουλουροπώλης δὲν τῷ προσφέρῃ ἀμέσως ἕν, φοβερὰ τύχη τὸν ἀναμένει· μόλις ἀπομακρυνθῇ, ὁ Κῖτσος ἐνεδρεύων ἀνατρέπει διὰ τοῦ ποδὸς ἢ τῆς κεφαλῆς τὸν *ταβλᾶν* σκορπίζει τὰ κουλούρια, ἁρπάζει ἕν—μόνον ἕν—καὶ φεύγει· ἀλλ' ἂν πληρώσῃ ὁ κουλουροπώλης τὸν φόρον του, ὁ Κῖτσος μένει ἥσυχος, ἡ τρικυμία γίνεται νηνεμία, ὁ τράγος ἀρνίον.

* *
*

Κακῶς διεδόθη ὅτι ὁ Κῖτσος κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν ἐκ δυσέρωτος πάθους. Ὁ Κῖτσος ἀγνοεῖ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ῥομαντισμόν, ἔχει δὲ πολλῷ ἑλληνικωτέρας ἐμπνεύσεις· ἀγαπᾷ ὁρμεμφύτως τἄρματα· ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, ὡς ἤκουεν ἠχοῦσαν τὴν σάλπιγγα, ἃς ἔτρωγε τὸ ἡδύτερον φαγητόν, ἃς ὠνειροπόλει ἐξηπλωμένος εἰς τὸν ἥλιον ὅ,τι ποθεινόν, κατέλειπεν ἡμιτελῆ τὴν κριθὴν ἢ τὴν ὀνειροπόλησιν καὶ ἔτρεχεν ὅπου ἐγίνετο ἡ σύναξις τῶν ὁπλιτῶν· ὑπὲρ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαπᾷ τὰ γυμνάσια· βαδίζει ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ κατὰ τὸ πρόσταγμα, ὡς ἠσκημένος στρατιώτης, οὐδέποτε σφαλλόμενος· ὅταν ἀκουσθῇ ἡ φωνή: δι' ἁλμάτων ἐμπρός! μάρς! ὁρμᾷ πρὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ γιγαντιαίων ἁλμάτων ὡς ἀφρισμένον κῦμα ὑψούμενον καὶ ταπεινούμενον, μὴ λησμονῶν νὰ δρέπῃ συγχρόνως διὰ τοῦ στόματος καὶ ὀλίγην τρυφερὰν χλόην· ὅταν δὲ βροντήσῃ τὸ πρόσταγμα: πῦρ ὁμαδόν! τότε δὴ τότε ἐνθουσιᾷ, οἰστρηλατεῖται, μεθύσκεται ὑπὸ τῆς πυρίτιδος, χύνεται ἐμπρός, ἀψηφῶν τοὺς πυροβολισμούς, φοβερὸς τὸ βλέμμα, ἄγριος τὸ τρίχωμα, ἐν ᾧ οἱ στρατιῶται ἀνησυχοῦσι μὴ ἐτραυματίσθη...

Ὁ Κῖτσος ἀγαπᾷ τὴν δόξαν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν ἔρωτα· οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην αἰσθάνεται κλίσιν πρὸς τὸ ὡραῖον φῦλον· ἡ καρδία του εἶνε ἀτίθασος ὡς ὁ ἴδιος· ὁσάκις ἐν τινι πορείᾳ, προπορευόμενος τοῦ τάγματος, συναντήσῃ ἀγέλην αἰγῶν, μετὰ κωδωνισμῶν βαινουσῶν διὰ τῆς κοιλάδος, ὁ Κῖτσος σταματᾷ, παρατηρεῖ στιγμάς τινας καὶ εἶτα ἐξακολουθεῖ ἡσύχως, ὡς φιλόσοφος, τὸν δρόμον του.

Ὁ Κῖτσος εἶνε βίαιος εἰς τὰ αἰσθήματά του· τόσον φιλαύτως ἀγαπᾷ ἀνθυπασπιστήν τινα, ὥστε ζηλοτυπῶν ἀποδιώκει διὰ τῆς κεφαλῆς πάντα παρ' αὐτῷ βαδίζοντα, τόσον δ' ἀσπόνδως μισεῖ λοχίαν τινά, ὅστις τὸν ἔδειρε πρὸ ἐτῶν, ὥστε μανιωδῶς, ἀμειλίκτως καταδιώκει αὐτόν.

Ἡμέραν τινὰ πηδήσας ὅπως ἁρπάσῃ ἀπὸ παραθύρου τινὸς τῶν παραπηγμάτων στρατιωτικὸν ὑπενδύτην οὐ μόνον τοῦ σκοποῦ ἠστόχησε, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο του πόδες εἰσῆλθον εἰς σακκίδια ἐκεῖ κρεμάμενα. Ὁ Κῖτσος ἔμεινεν ἀπηωρημένος ἐν γελοιωδεστάτῃ θέσει· τί δ' ἐπινοεῖ ὅπως καταβῇ; καταβιβρώσκει τὰ σχοινία ἐφ' ὧν ἦσαν ἀνηρτημένα τὰ σακκίδια, τὸ ἓν μετὰ τὸ ἕτερον, καὶ οὕτω ἀπαλλάσσει τοὺς πόδας του.

Ἐνίοτε ὅμως δὲν ὠφελεῖ αὐτὸν ἡ εὐφυΐα του· βυθίσας ποτὲ τὸ στόμα εἰς χύτραν κατεβρόχθισε λαιμάργως τὸ ἐμπεριεχόμενον· ἀλλ' ὅτε ἠθέλησε νὰ ἐκβάλῃ τὴν κεφαλήν του μάταιοι ἀπέβησαν οἱ ἀγῶνές του· ἀπελπισθεὶς ἐν τέλει παρουσιάσθη οὕτω χυτροφορῶν εἰς τοὺς φίλους του, οἵτινες ἀπήλλαξαν τὴν κεφαλήν του τοῦ παραδόξου ἐκείνου πίλου.

* *
*

Εἶχον ἄλλοτε ἴδει τὸν Κῖτσον καὶ ζωηράν μοι εἶχεν ἐμποιήσει ἐντύπωσιν τὸ ὑψηλόν του ἀνάστημα, τὸ τερρὸν μελανόστικτόν του τρίχωμα, τὰ σπινθηροβολοῦντα διαβολικὰ ὄμματά του, τὸ ψαρὸν ὡς γέροντος ἀξιωματικοῦ ὑπογένειόν του· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἴδω· εἶχεν ἀπέλθῃ τὴν πρωΐαν εἰς ἀσκήσεις βίμματος, ἀλλὰ λοχίας τις μ' ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ μετ' ὀλίγον ἐγγιζούσης τῆς μεσημβρίας· πράγματι δὲ ὁ λόχος ἐπέστρεφεν εἰς τὰ παραπήγματα καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Κῖτσος σοβαρῶς ἡγούμενος διμοιρίας τινος.

Μετά τινα λεπτὰ ἐν τούτοις ὁ Κῖτσος εἶχε γίνει ἄφαντος· τὸν ἐζητήσαμεν πανταχοῦ ἀλλ' οὐδαμοῦ εὕρομεν αὐτόν.

— Μωρ' ποῦν' ὁ κάτσ' κας; ἠρώτησεν λοχίας τις διαβαίνοντα στρατιώτην.

Ὁ δὲ στρατιώτης ἀπήντησε κάμνων τὸ σχῆμα:

— Σὰ γύρισε, κὺρ λοχία, ἀπ' τὴ σκοποβολὴ ξαπλώθηκε χάμου ἀποσταμένος· τότες πέρασε ὁ κὺρ ὑπολοχαγὸς μὲ τὸν κὺρ ἀνθυπολοχαγὸ καὶ εἶπε γελῶντας: «Ὁ Κῖτσος σήμερα εἶνε σὲ κακὸ χάλι· πρέπει νὰ φέρωμε γιατρό». Ὁ Κῖτσος, τότε τινάζεται μὲ μιᾶς ἀπάνω, ἀκούει μιὰ σάλπιγγα νὰ βαράῃ σύναξι, τρέχει καὶ πάγει πορεία μὲ τὸ δεύτερο λόχο.

Α.Π.Κ.

ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

τοῦ τυφλοῦ Θωμᾶ

Ἀπὸ μιᾶς ἤδη ἑβδομάδος ἤμεθα εἰς τὴν ἐξοχήν. Ἦτο Ἰούνιος μήν· διὰ τῶν ἀνοικτῶν παραθύρων εἰσήρχοντο εἰς τὴν αἴθουσαν ὅλα τἀρώματα τοῦ κήπου. Ὁ Γκουνὼ εἶχεν ἐγερθῇ ἀπὸ τὸ κλειδοκύμβαλον, τὴν δὲ μουσικὴν διεδέξατο μία τῶν περὶ τέχνης ἐκείνων συνδιαλέξεων, καθ' ἃς ὁ λόγος διατηρεῖ ἐν τῷ στόματι τοῦ διασήμου μελοποιοῦ τὸ θέλγητρον τῶν μελῳδιῶν του. Τῷ διηγήθην τότε ὅτι τυφλός τις χωρικός, γείτων μας, ἐνίοτε τὰς θερινὰς ἑσπέρας, τὴν ὥραν ἣν ἀποκαλοῦμεν ὥραν τοῦ Μπετχόβεν καὶ τοῦ Μόζαρτ, διήρχετο τὸν ἀποχωρίζοντα τὴν καλύβην του ἀπὸ τῆς κατοικίας μας χλοάζοντα δρομίσκον, ἐκάθητο χαμαὶ παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ κήπου ἡμῶν, καὶ ἐκεῖ, ἐφ' ὅσην ὥραν ἐμουσουργοῦμεν, ἔμενεν ἄφωνος καὶ ἠκροᾶτο.

—Θέλω νὰ τραγῳδήσω δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον! ἀνέκραξεν ὁ Γκουνώ.

— Ἀλήθεια, θέλεις; εὐκολώτατον πρᾶγμα· ἡ ὥρα εἶνε δύο μετὰ μεσημβρίαν· ὁ Θωμᾶς μετ' ὀλίγον θὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του διὰ νὰ φάγῃ.

— Πῶς; ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του; Ἐργάζεται λοιπόν;

— Βεβαιότατα! Ἔχει μάλιστα τρία ἐπαγγέλματα.

— Τρία ἐπαγγέλματα;

— Τὰ ὁποῖα μετέρχεται σχεδὸν ὅλον τὸ ἔτος. Θὰ στείλω νὰ τὸν φωνάξω, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ θὰ σοῦ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τῶν τριῶν ἐπαγγελμάτων του. Ἡ ἱστορία αὕτη εἶνε συγχρόνως ἱστορία ἑνὸς τῶν παραδοξοτέρων πλασμάτων, ἐξ ὅσων συνήντησα εἰς τὴν ἐξοχήν, ὄντος σκαιοῦ, ποιητικοῦ, ἀγροδιαίτου, εὐγλώττου, τὸ ὁποῖον ὁρμητικῶς κρημνισθὲν εἰς τὰ σκότη τῆς τυφλότητος, ἀνεῦρε τὸν δρόμον του διὰ μέσου τοῦ σκότους, ἐδημιούργησε νέαν ζωὴν δι' αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ παθήματός του.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ἄκουσε τώρα καὶ τὸ συμβάν.

« Γνωρίζεις, νομίζω, τὸ μικρὸν χωρίον Ναοζμὸν καὶ τὴν μικρὰν πεδιάδα ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀπ' αὐτό. Ἡ πεδιὰς αὕτη ἔχει ἴδιον ὅλως χαρακτῆρα· εἶνε ξηρά, ὑπέρυθρος, κεκαλυμμένη ἀπὸ μυλοπέτρας, ἐκεῖ λιθοτομουμένας, διεσχισμένη ἀπὸ παμμέγιστα χάσματα· τὰ ὀλίγα δένδρα τὰ ὁποῖα τὴν σκιάζουν καὶ τοὺς σπανίους καλλιεργημένους ἀγροὺς διαδέχονται πολύγωνα σεσωρευμένων χαλίκων· ὁ τριγμὸς τοῦ σιδήρου κατὰ τοῦ συντριβομένου ἢ διατρυπωμένου βράχου ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς θελκτικοὺς ἤχους τῶν ἀγρῶν, ὥστε τὸ αὐτὸ θέαμα σοὶ παρέχει συγχρόνως τὴν τραχεῖαν εἰκόνα μηχανικοῦ ἐργοστασίου καὶ τὴν χαρίεσσαν ὄψιν γραφικοῦ τοπείου.

Πρὸ τριάντα ἐτῶν, διηρχόμην ἡμέραν τινὰ τὴν πεδιάδα ταύτην, μὲ ἕνα τῶν καλλιτέρων φίλων μας, ὅστις ἦτο δήμαρχος τοῦ χωρίου, τὸν μακαρίτην Δεγράνζην. Ἔξαφνα ὁ κρότος σφοδρᾶς ἐκρήξεως μᾶς σταματᾷ· παρατηροῦμεν· τετρακόσια ἢ πεντακόσια βήματα μακράν μας ὑψοῦτο ἐκ τοῦ ἐδάφους λευκὸς καπνός, ὅστις ἐφαίνετο ὅτι ἐξήρχετο ἀπὸ κοίλωμά τι· ἔπειτα εἴδομεν πέτρας σφενδονιζομένας εἰς τὸν ἀέρα, ἠκούσαμεν φρικώδεις κραυγὰς καὶ διεκρίναμεν ἄνθρωπόν τινα ὅστις ὥρμησεν ἔξω ἀπὸ τὴν ὀπὴν ἐκείνην καὶ ἤρχισε νὰ τρέχῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὡς παράφρων. Ἐκίνει τοὺς βραχίονας, ἐρρήγνυεν ὠρυγάς, ἔπιπτεν, ἐσηκώνετο, ἐξηφανίζετο εἰς τὰ φοβερὰ χάσματα τῆς πεδιάδος καὶ πάλιν ἐνεφανίζετο. Ἡ ἀπόστασις μᾶς ἐμπόδιζε νὰ τὸν διακρίνωμεν καλά, ἀλλ' εἰς τὴν θέσιν τοῦ προσώπου ἐβλέπομεν πλατὺ κατακόκκινον προσωπεῖον. Περίτρομοι ὡρμήσαμεν πρὸς αὐτόν, ἐν ᾧ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς πεδιάδος, ἀπὸ τὸ μέρος τὸ Ναοζμὸν προσέτρεχον μὲ κραυγὰς ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐφθάσαμεν πρῶτοι πλησίον τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου· τὸ πρόσωπόν του εἶχεν ἐξαφανισθῇ, ἦτο μία μεγάλη πληγή· τὸ κρανίον του εἶχεν ἀνοιχθῇ καὶ τὸ αἷμα ἔρρεεν ἄφθονον ἐπὶ τῶν κατα-

ξεσχισμένων ἐνδυμάτων του. Μόλις τὸν ἐπήραμεν εἰς τὴν ἀγκάλην μας, μία γυναῖκα, παρακολουθουμένη ἀπὸ εἴκοσι χωρικοὺς ὁρμᾷ πρὸς αὐτόν.

— Θωμᾶ μου! Θωμᾶ μου! Σὺ εἶσαι; Δὲν σὲ γνωρίζω πλέον!... Θωμᾶ μου!

Ὁ ταλαίπωρος χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, ἐσφάδαζεν εἰς τὰς χεῖράς μας, σφαδάζων δ' ἐτίνασσεν αἷμα τριγύρω του.

— Ἄχ! ἀνεφώνησεν, αἴφνης μὲ σπαρακτικὴν φωνὴν ἡ γυναῖκα, αὐτὸς εἶνε!... Ἀνεγνώρισεν ἐν μεγάλον κομβίον τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ ὑποκάμισόν του...

Ἦτο αὐτὸς πράγματι, ὁ σύζυγός της, ὁ πατὴρ τριῶν παιδίων, πτωχὸς λιθοτόμος· ὁ βράχος τὸν ὁποῖον ἤθελε ν' ἀνατινάξῃ εἰς τὸν ἀέρα μὲ πυρίτιδα ἐξερράγη κατὰ τοῦ προσώπου του· καὶ τὸν ἐτύφλωσε τὸν δυστυχῆ, τὸν ἠκρωτηρίασε, τὸν ἐπλήγωσε θανασίμως ἴσως.

Τὸν μετέφερον εἰς τὴν κατοικίαν του· ὁ ἰατρὸς προσκληθεὶς διέταξε νὰ τὸν στείλουν ἀμέσως εἰς Παρισίους, εἰς ἓν νοσοκομεῖον καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν θεραπείαν ἑνὸς ὀφθαλμοϊατροῦ. Ὁ φίλος μας Δεγράνζης μετὰ ἑξ ἑβδομάδας μοῦ ἔγραψε: «Ὁ Θωμᾶς ἐπέστρεψε. Θὰ ἔλθω νὰ σὲ πάρω τὸ μεσημέρι διὰ νὰ τὸν ἰδοῦμεν.»

Ἐπήγαμεν· δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸ θέαμα ἐκεῖνο. Ὁ Θωμᾶς ἐκάθητο εἰς ἓν ξύλινον σκαμνίον πλησίον τῆς ἐσβεσμένης ἑστίας, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων σκεπασμένους μὲ λευκὸν ἐπίδεσμον· κατὰ γῆς ἐκοιμᾶτο ἓν νήπιον τριῶν μηνῶν· ἓν κοράσιον τεσσάρων ἐτῶν ἔπαιζε μὲ τὴν στάκτην· ἓν ἄλλο, μεγαλείτερον, ἔτρεμεν ἀπὸ τὸ ψῦχος ἀπέναντί του, καὶ ἀντικρὺ τῆς ἑστίας ἐπὶ τῆς ἐν ἀταξίᾳ κλίνης ἐκάθητο ἀπηλπισμένη, ἡ γυναῖκά του. Ὅ,τι ἐμάντευε κανεὶς ἀπὸ τὸ θέαμα ἐκεῖνο ἦτο ἀκόμη τρομερώτερον ἀφ' ὅ,τι ἔβλεπον οἱ ὀφθαλμοί. Ἐξάπαντος ἐπὶ πολλὰς ὥρας καμμία λέξις δὲν ἐλέχθη ἐν τῷ δωματίῳ ἐκείνῳ. Ἡ σύζυγος τοῦ Θωμᾶ δὲν ἔκαμνε τίποτε, δὲν ἐφρόντιζε διὰ τίποτε. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν χειρότεροι ἀπὸ δυστυχεῖς, ἦσαν κατάδικοι. Ἅμα ἤκουσαν τὰ βήματά μας ἐσηκώθησαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἴπωσι τίποτε.

— Ἤλθαμεν νὰ σὲ ἰδοῦμεν, εἶπεν ὁ Δεγράνζης.

— Εὐχαριστῶ, ἀφεντικό.

— Μεγάλη συμφορὰ σ' εὑρῆκε, καϋμένε Θωμᾶ!

— Ναί, κύρ Δεγράνζη!

Ἡ φωνή του ἦτο ψυχρά, χωρὶς τὴν παραμικρὰν συγκίνησιν· δὲν ἐπερίμενε τίποτε ἀπὸ κανένα. Ἐγὼ εἶπα λέξεις τινὰς περὶ βοηθείας, περὶ δημοσίας συμπαθείας.

— Βοήθεια! ἀνέκραξεν ἡ σύζυγός του μὲ ἀπηλπισμένον τόνον, ἔχουν χρέος νὰ μᾶς δώσουν βοήθειαν· πρέπει νὰ μᾶς βοηθήσουν· δὲν φταίομε 'μεῖς γιατὶ μᾶς ἦλθε αὐτὸ τὸ κακό, δὲν πάγει ν' ἀφήσουν τὰ παιδιά μου ν' ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα!...

Δὲν ἐζήτει, δὲν παρεκάλει, ἀλλ' ἀπῄτει. Ἡ ἐπιτακτικὴ ἐκείνη ἐπαιτεία μᾶς συνεκίνησε περισσότερον ἀπὸ τὰς συνήθεις θρηνῳδίας τῶν πτωχῶν. Ἀλλ' ἡ συγκίνησίς μας ηὐξήθη ἀκόμη περισσότερον ὅτε ὁ Θωμᾶς μὲ ὑπόκωφον φωνὴν εἶπε:

— Πρέπει νὰ πεθάνουν τὰ παιδιά σου σὰν στραβώθηκα!...

Ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ ἔχει παράδοξον πολλάκις δύναμιν. Αἱ λέξεις αὗται, διὰ φωνῆς ἀπαθοῦς ἀπαγγελθεῖσαι ὡς ἀπόφασις δικαστηρίου ἐπροξένησεν βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Δεγράνζην καὶ εἰς ἐμέ· μόλις ἠμπορέσαμεν νὰ ψελλίσωμεν ἀορίστους τινὰς παρηγορητικὰς φράσεις, ν' ἀφήσωμεν ὀλίγα χρήματα ἐπὶ τῆς ἑστίας, καὶ ἀνεχωρήσαμεν μέχρι δακρύων περίλυποι. Τὴν ἐπαύριον οἱ λόγοι τοῦ ἰατροῦ ἐπηύξησαν τὴν ἀνησυχίαν μας.

— Δὲν μένει καμμία ἐλπίς, εἶπε· αἱ πληγαί του ἰάθησαν, δὲν ἔχει κανὲν ἐσωτερικὸν πάθημα· ἀλλὰ τὸν ἐκυρίευσεν ἡ λύπη καὶ θὰ τὸν θανατώσῃ. Αἱ ἰσχυραὶ φύσεις ὑπόκεινται εἰς τοιαύτας σφοδρὰς ἀπελπισίας. Δὲν εἶνε ἀπηλπισμένος μόνον ἀλλὰ καὶ ταπεινωμένος καὶ ἐξηυτελισμένος. Δὲν τρώγει πλέον· δὲν κοιμᾶται πλέον· δὲν θὰ ἐκπλαγῶ διόλου ἂν μετὰ ἕνα μῆνα ἀποθάνῃ.

Μετὰ ἕνα μῆνα εἶχε σωθῇ καὶ εἰργάζετο.

— Διὰ ποίου θαύματος; ἀνέκραξεν ὁ Γκουνώ.

— Διὰ τῆς ἀγαθοεργίας, πρῶτον.

— Πῶς;

— Ἐρώτησε τὸν ἴδιον, διότι ἰδού, ἔρχεται.

Εἴδομεν πράγματι προχωροῦντα πρὸς ἡμᾶς ῥωμαλέον ἄνδρα, βραχύσωμον, ψηλαφῶντα διὰ τῆς βακτηρίας του τὸ ἔδαφος καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς δενδροστοιχίας ὅπως βεβαιωθῇ περὶ τοῦ δρόμου του.

— Ἔρχεται μόνος, μοὶ εἶπεν ὁ Γκουνώ.

— Ἡ γυναῖκά του τὸν ἔφερε μέχρι τῆς θύρας, ἅμα δ' ἐμβῇ μίαν φορὰν εἰς τὸν κῆπον δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην κανενός, γνωρίζει τὸν δρόμον.

Ἐπροχωρήσαμεν πρὸς αὐτόν.

— Θωμᾶ, τοῦ λόγου του ἀπ' ἐδῶ εἶνε φίλος μου καὶ θέλει νὰ σὲ γνωρίσῃ.

— Τὸ λοιπὸν εἶνε καλὸς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ εἶνε φίλος σου, ἀπήντησεν ὁ τυφλὸς μὲ ζωηρὸν τόνον.

— Ναί, ναί, Θωμᾶ, εἶνε καλὸς ἄνθρωπος, διότι εἴκοσι χρόνια κ' ἐδῶ κάμνει καλὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὡς καὶ 'ς τὴν Ἀμερικὴν ἀκόμη.

— Θὰ εἶνε πολὺ πλούσιος! ἀνέκραξε μὲ ἀφέλειαν ὁ τυφλός.

— Ὄχι, δὲν εἶνε καθόλου πλούσιος.

— Τότε μὲ τί κάμνει τὰ τόσα καλά;

— Μὲ τὴν μουσικήν.

— Μὲ τὴν μουσικήν! ἐπανέλαβε μετὰ συγκινήσεως ὁ τυφλός.

— Ὦ, ὤ! σὲ συγκινεῖ βλέπω αὐτὴ ἡ λέξις. Ναί, καλέ μου Θωμᾶ, ὁ Θεὸς ἔβαλε μέσα εἰς τὸ κεφάλι αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου κάθε λογῆς ὡραῖα τραγούδια, τὰ ὁποῖα τὰ βγάζει ὅταν θέλῃ, καὶ τὰ τραγῳδεῖ ὁ ἴδιος μὲ πολὺ ὡραίαν φωνήν, ἢ χιλιάδες ἄλλαι φωναὶ τὰ τραγῳδοῦν παντοῦ καὶ ἔτσι ὁλογυρνοῦν εἰς ὅλον τὸν κόσμον σὰν τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ κελάδημά τους παρηγοροῦν ὅσους ὑποφέρουν καὶ εὐχαριστοῦν ὅσους δὲν ὑποφέρουν.

— Ὁ φίλος σου λοιπὸν ἔχει πολλὰ καλόφωνα πουλιὰ μέσα 'ς τὸ κεφάλι του;

— Ναί, Θωμᾶ! Καὶ ξέρεις γιατὶ ἠθέλησε νὰ σὲ ἰδῇ; Γιὰ νὰ σοῦ τραγῳδήσῃ ὁ ἴδιος κάτι.

— Γιὰ 'μένα, νὰ τραγῳδήσῃ; γιὰ 'μένα; ἀνέκραξεν ὁ τυφλός.

— Ναί, εἶπεν ὁ Γκουνώ, θλίψας τὴν χεῖρά του. Ἔμβα εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ κάθησε.

— Σ' τὴν αἴθουσαν, ὄχι· τὰ παπούτσια μου εἶνε καταλασπωμένα· μὰ σὰν μοῦ δίνῃς τὴν ἄδεια, θὰ καθήσω ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα καὶ θ' ἀκούω ἀπ' ἐκεῖ· μ' ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ θέσις.

— Ὅπως θέλεις.

Ὁ Γκουνὼ ἐκάθησεν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ὁ δὲ Θωμᾶς εἰς τὸ ἔξώθυρον, τὴν βακτηρίαν μεταξὺ τῶν ποδῶν του ἔχων, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς του, τοὺς ἐσβεσμένους του ὀφθαλμούς, ὑψωμένους εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ Γκουνὼ ἔψαλε ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν τεμάχια τοῦ *Φαύστου*, τοῦ *Μερέϊλ*, τοῦ *Γουλιέλμου Τέλλου* καὶ τοῦ *Μαγευμένου αὐλοῦ*. Ὅλα τὰ ἀθάνατα αὐτὰ ᾄσματα ἀπετύπωνον εἰς τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τοῦ τυφλοῦ συγκινήσεις ἀορίστους καὶ βαθείας, προὐξένουν εἰς αὐτὸν ῥιγιάσεις, αἵτινες δύο φορὰς ἀνῆλθον μέχρι δακρύων. Ἅμα ἐσίγησεν ὁ Γκουνώ, ὁ Θωμᾶς ἠγέρθη· ὁ Γκουνὼ προὐχώρησε πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ τυφλὸς διὰ τρεμούσης φωνῆς τῷ εἶπε:

— Εὐχαριστῶ, κὺρ τραγουδιστή, μισὴ ὥρα τώρα δὲν ἐσυλλογίσθηκα τὴν δυστυχία μου.

Ἡ τόσον ἀφελὴς ἐκείνη εὐχαρίστησις συνεκίνησε τὸν Γκουνώ, ὅστις ἀπεκρίθη:

— Καλέ μου Θωμᾶ, θέλεις νὰ μοῦ ἀποδείξῃς ὅτι πραγματικῶς εὐχαριστήθηκες;

— Ναί, ναί, μὰ πῶς ἠμπορῶ;

— Ἂν μοῦ εἰπῇς πῶς ἐβγῆκες ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν ὅπου ἦσουν βυθισμένος.

— Ὦ, μετὰ χαρᾶς. Γιατὶ ἅμα 'μιλήσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου θὰ 'μιλήσω καὶ γιὰ 'κεῖνον.

— Ποιὸν ἐκεῖνον;

— Τὸν κὺρ Δεγράνζην.

— Τὸν φίλον τοῦ φίλου μας, τὸν ἄλλοτε δήμαρχον τοῦ χωρίου;

— Ναί, αὐτὸς μ' ἐγλύτωσε.

— Μὲ τί; μὲ τὰ χρήματα;

— Ὦ!, ναί, μοῦ ἔδωκε καὶ ὁ ἴδιος χρήματα, ἔκαμε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μοῦ δώσουν. Τὴν συνεισφορὰ ποῦ ἐπῆρα τριακόσιαις δραχμαὶς αὐτὸς τὴν ἐνέργησε. Τὸ *κοντσέρτο* ποῦ μοῦφερε τετρακόσιαις δραχμαὶς πάλι αὐτὸς τὸ ἐνέργησε. Αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε. Μ' ἔβγαλε ἀπ' τὴν κόλασι. Ἤμουν χαμένος, ὁλότελα χαμένος. Ὁ καϋμός μ' ἔτρωγε. Ὁ καϋμὸς ποῦ δὲν ἔβλεπα μ' ἐσκότωνε. Γῶνοιωθα πῶς πέθαινα 'μέρα μὲ τὴν ἡμέρα καὶ ἤθελα νὰ πεθάνω. Αὐτὸς μοῦ γιάτρεψε τὴν καρδιά μου.

— Μὲ ποιὸν τρόπον;

— Μὲ τὰ χρυσᾶ του τὰ λόγια. Ναί, αὐτὸς δήμαρχος, ἄνθρωπος ἀφέντης, τρεῖς μῆνας κάθε 'μέρα, ἤρχονταν μιὰ ὥρα δρόμο καὶ μ' εὕρισκε 'ς τὸ σπίτι μου. Ἐκάθουνταν ἀντίκρυ μου καὶ ἄρχιζε νὰ μοῦ 'μιλᾷ, μιὰ ὥρα, δύο ὧραις ὡς ποῦ νὰ εὐχαριστηθῶ.

— Καὶ τί σοῦ ἔλεγε;

— Ἔπρεπε νἆνε ὁ ἴδιος ἐδῶ γιὰ νὰ τὰ ξαναπῇ. Μὰ μοῦ ἔλεγε κἄτι πράγματα ποῦ δὲν τἆχα ματακούσει... Μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸν Θεὸ χίλιαις φοραὶς καλλίτερα ἀπό 'να ἱεροκήρυκα. Αὐτὸς μὲ ξαναμάθε νὰ κοιμοῦμαι!

— Πῶς; σὲ ξαναμάθε νὰ κοιμᾶσαι;...

— Ναί. Εἶχα δύο μῆνας ποῦ δὲν 'μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ· μόλις ἐσφαλοῦσα τὰ μάτια μου ἐτιναζόμουν ἐπάνω λέγοντας: *Θωμᾶ, εἶσαι στραβός!* καὶ τότε μοῦ ἤρχονταν κἄτι ἰδέαις, μ' ἔπιανε μία ἀπελπισία... Ἕνα πρωὶ νὰ σου κ' ἔρχεται.

— Θωμᾶ, μοῦ λέγει, σὰν ξυπνήσῃς καὶ ἀπόψε καὶ σοῦ ἔρθῃ 'ς τὸ νοῦ σου τὸ κακὸ ποῦ ἔπαθες, πὲς δυνατὰ μιὰ προσευχὴ 'ς τὸ Θεό, ἔπειτα δύο, ἔπειτα τρεῖς καὶ θὰ ἰδῇς πῶς θὰ ἀποκοιμηθῇς.

Κατὰ πῶς τῶπε καὶ ἔγεινε. Ναί, εἶχε δίκηο· ὁ Πανάγαθος ἀποκοιμίζει ὅποιον ἔχει πόνο 'ς τὴν καρδιά.

Ὁ Γκουνὼ ἐμειδίασε· ὁ Θωμᾶς ἐξηκολούθησε.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

(Ern. Legouvé.)

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΓΛΙΣ ΔΙΔΑΚΤΩΡ

Ὡς γνωστόν, ἀπό τινος χρόνου Πανεπιστήμιά τινα τῆς Δύσεως ἀνεγνώρισαν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσοτιμίας εἰς τὸ θῆλυ γένος καὶ ἔκριναν δίκαιον νὰ χορηγῶσιν εἰς αὐτὸ διπλώματα ἐπιστημῶν τινων, ἐν αἷς ἐξετάζεται ὡς οἱ ἄρρενες καὶ εὐδοκιμεῖ, ὡς φαίνεται, μετ' ἐφαμίλλου φήμης καὶ φιλοτιμίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πρώτη νεᾶνις, ἥτις ὑπέστη τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐπιστημονικὴν δοκιμασίαν καὶ ἔτυχεν ἐν αὐτῇ βραβείου, εἶνε ἡ δεσποινὶς Μαρία Κλάρα Δάουες (Dawes), θυγάτηρ κληρικοῦ τινος εὐσεβοῦς καὶ ἐλλογίμου. Ὑποστᾶσα τὰς εἰσιτηρίους ἐξε-

τάσεις ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου τῷ 1879 ἐνεγράφη ἐν αὐτῷ καὶ κατελέχθη ἐν τῇ τάξει τῶν βραβευθέντων νέων. Τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει ἐξετασθεῖσα πάλιν ἔτυχεν ὑποτροφίας καὶ ἐπηνέθη ἐν τῇ δοκιμασίᾳ τῆς γερμανικῆς γλώσσης. Εὐθὺς μετὰ τὸ τέρμα τῆς τριετοῦς ἀκαδημαϊκῆς φοιτήσεως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας ὑπέστη τὴν ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἀπολυτήριον δοκιμασίαν μετ' ἐπαίνων, τῷ δὲ 1883 κατὰ τὰς ἐν Λονδίνῳ διδακτορικὰς αὐτῆς ἐξετάσεις ἐπηνέθη διὰ τὴν εὐδόκιμον μάθησιν τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης λαβοῦσα τὸν πρῶτον βαθμὸν εἰς ἀμφότερα.

Ἡ Μαρία Κλάρα Δάουες εἴλκυσεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰς ὄψεις καὶ τὸν θαυμασμὸν πάντων, ὅσοι πτοοῦνται περὶ τὰς καινοτομίας καὶ ἐξαίρουσιν ἐπὶ πᾶσι τὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ ὄνομα αὐτῆς φέρεται ἀνὰ τὰ στόματα πάντων οὐ μόνον διὰ τὴν ἐξαίρετον αὐτῆς παιδείαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἔταμε νέαν ὁδὸν βίου καὶ δόξης εἰς τὸ θῆλυ γένος, ὅπερ ἐν τοῖς γράμμασι τοὐλάχιστον καὶ ἐν ταῖς τέχναις τίθεται ἤδη ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς ἄνδρας.

Οἱ Ἄγγλοι ἐπευφήμησαν μεγάλως τὴν φιλότιμον ταύτην κόρην, ἥτις πρώτη καὶ θριαμβικῶς κατέρριψε τὸν φραγμὸν τῆς διακρίσεως τῶν γενῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τὴν προνομίαν τῶν ἀρρένων ἐν τοῖς ἀνωτάτοις αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίοις. Τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα, ὅπερ ἡ Μαρία Κλάρα Δάουες ἔλαβε πρό τινος χρόνου ὡς βραβεῖον τῶν σπουδῶν αὐτῆς καὶ τῆς φιλολογικῆς μαθήσεως, θεωρεῖται ὡς σύμβολον ἰσοτιμίας ἀμφοτέρων τῶν γενῶν πρὸς ἄλληλα καὶ ὡς ἀρραβὼν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιστημονικῆς αὐτῶν κοινοπραγίας. Τὰ πανεπιστήμια θὰ εἶνε τοῦ λοιποῦ αἱ κοιναὶ παλαῖστραι τῶν ἀρρένων τε καὶ τῶν θηλέων, ἡ δὲ ἀκαδημαϊκὴ τήβεννα δὲν θὰ εἶνε πλέον τὸ ἴδιον γνώρισμα τῶν θιασωτῶν τῆς μούσης. Ἡ Μαρία Κλάρα Δάουες, ἥτις εἰσηγήσατο πρό τινος ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν ἰσονομίαν ταύτην τῶν γενῶν, καταλέγεται ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτῆς ἐν τῇ τάξει τῶν περιωνύμων ἱστορικῶν γυναικῶν. Ἡ Σεμίραμις, ἡ Σαπφώ, ἡ Κόρινα, ἡ Ἰταλὶς Βικτωρία Κολλόνα, ἧς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ κάλλος ἀπηθανάτισαν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος καὶ ὁ Ἀριόστος, ἡ Ἰωάννα Γρέϋ, ἡ κλεινὴ αὕτη διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸν μαρτυρικὸν αὐτῆς θάνατον γυνή, ἡ ἐπικληθεῖσα «Βασίλισσα τῶν δώδεκα ἡμερῶν», ἡ Ἀγγλὶς Βάρρετ Βράουνιγκ, ἥτις ἔχει φήμην μεγαλοφυεστάτης γυναικός, πάντα τὰ θήλεα ταῦτα τέκνα τῆς δόξης καὶ τῆς ὑπεροχῆς μνημονεύονται ἐναμίλλως πρὸς τὴν πρώτην καὶ διαπρεπῆ αὐτῶν διδάκτορα ὑπὸ τῶν ἐπ' αὐτῇ ὑπερβαλλόντως σεμνυνομένων Ἄγγλων. Ὅπως ἡ Κόρρινα τῆς κλεινῆς Στάελ ἐστέφθη καὶ ἔτυχε λαμπρῶν τιμῶν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἵνα τὸ ὄνομα αὐτῆς διαφημισθῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, οὕτω καὶ ἡ Μαρία Κλάρα Δάουες ἐπιθέσασα εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἴδιόν τινα πῖλον ὡς σύμβολον τοῦ διδακτορικοῦ ἀξιώματος, ἐκλείσεν ἑαυτὴν οὐ μόνον εἰς πᾶσαν τὴν Ἀγγλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ὅπου ὁ κάλαμος, ἡ γλυφὶς τοῦ καλλιτέχνου καὶ τὸ τυπογραφικὸν ὄργανον ἔσπειραν τὴν φήμην αὐτῆς τὰ μέγιστα. Οἱ Ἄγγλοι μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῖς ὑπερηφανείας ἐν φράσει ἐξηρμένῃ ἣν ἐδανείσθημεν ὧδε παρ' αὐτῶν, σεμνολογοῦσι περὶ τῆς εὐφυοῦς αὐτῶν συμπολίτιδος ὡς περὶ ἐξόχου τινὸς γυναικός, ἣν ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἄκραν τιμὴν τῶν δημωφελῶν ἀναμορφωτῶν.

ΟΙ ΙΠΠΟΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διὰ τῶν ἱπποσιδηροδρόμων συγκοινωνίας εἶναι σήμερον πανταχοῦ τεραστία. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτῶν ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἄγγλον μηχανικὸν Outram, ἐξ οὗ καὶ τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως Tram-way [1], ὅστις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐπενόησε νὰ στρώσῃ σιδηρᾶ ἐλάσματα στηριζόμενα ἐπὶ ξυλίνων δοκῶν ὅπως διευκολύνῃ τὴν ἕλξιν τῶν ἁμαξίων ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις. Μικρὸν μετὰ τὸν Outram, ὁ γάλλος μηχανικὸς Cugnot ἐπέδειξεν, ἐν ἔτει 1767, ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας Choiseul, ἐν Παρισίοις εἶδός τι ὀχήματος ἀτμοκινήτου. Παρόμοιον σχεδὸν πείραμα ἔκαμεν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς Φιλαδελφείας καὶ ὁ ἀμερικανὸς μηχανικὸς Evans ἐν ἔτει 1803. Ἀλλὰ τὰ ἀτμοκίνητα ταῦτα ὀχήματα, οἱ πρόδρομοι τῶν ἱπποσιδηροδρόμων, ἐλησμονήθησαν ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν θαυμασίαν ἐφεύρεσιν τῶν σιδηροδρόμων ὑπὸ τοῦ Στέφενσων.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1852 ἐπανῆλθε καὶ αὖθις ἐν Ἀμερικῇ τὸ ζήτημα τῆς ταχείας καὶ εὐθηνῆς συγκοινωνίας ἐντὸς τῶν πόλεων, καὶ κατεσκευάσθη ἡ γραμμὴ ἀπὸ Νέας Ὑόρκης εἰς Ἄρλεμ, μετά τινα δὲ ἔτη, κατὰ τὸ 1856, κατεσκευάσθη ἐν Βερσαλλίαις ὁ πρῶτος ἱπποσιδηρόδρομος, ὡς ἐννοοῦμεν σήμερον τὸ μέσον τοῦτο τῆς συγκοινωνίας, καὶ κατὰ τὸ 1863 ἐν Κοπενάγῃ, τὸ παράδειγμα δὲ τῆς Γαλλίας καὶ Δανίας ἔσπευσαν νὰ μιμηθῶσιν ἀμέσως ἄλλαι χῶραι καὶ ἰδίως ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἰταλία.

Οἱ ἱπποσιδηρόδρομοι ἔσχον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Ὁλλανδίᾳ ἀνάπτυξιν μείζονα ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Ὀφείλεται δὲ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἰδίως, ἥτις οὐδὲν παρεμβάλλει πρόσκομμα εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἱπποσιδηροδρόμων, διότι θεωρεῖ αὐτοὺς μᾶλλον ὡς μέσον ἀνέτου κυκλοφορίας τῶν κατοίκων ἢ ὡς μέσον ταχείας συγκοινωνίας. Τῇ 31 Δεκεμβρίου 1884 τὸ σύμπλεγμα τῶν ὁλλανδικῶν ἱπποσιδηροδρόμων εἶχεν ἔκτασιν 625 χιλιομέτρων, ὑπηρέτουν δὲ τὸ κοινὸν 166 μηχαναί, 712 ἅμαξαι ἐπιβατῶν καὶ 305 φορτηγοὶ ἅμαξαι. Κατὰ τὸ 1883, οἱ ὁλλανδικοὶ ἱπποσιδηρόδρομοι εἰσέπραξαν 6,263,500 φράγκα ἐξ 24,269,000 ἐπιβατῶν, καὶ φράγκα 297,800 ἐξ ἐμπορευμάτων. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1885 κατεσκευάζοντο πολλαὶ ἔτι γραμμαὶ μεγάλης ἐκτάσεως.

Ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1876 ὑπῆρχον 254 χιλιόμετρα μόνον ἱπποσιδηροδρόμων, ἀλλὰ τῇ 30 Ἰουνίου 1884 εἶχον κατασκευασθῆ 1,210 χιλιόμετρα, δηλαδὴ πενταπλάσια σχεδόν, οἱ δὲ ἱπποσιδηρόδρομοι οὗτοι μετέφερον καθ' ὅλον τὸ 1884 περὶ τὰ 331,000,000 ἐπιβατῶν.

Ἐν Γερμανίᾳ ἡ διὰ τῶν ἱπποσιδηροδρόμων συγκοινωνία ἐβράδυνε νὰ ἀναπτυχθῇ, ἀλλὰ σήμερον δὲν εἶναι ἧττον σημαντικὴ ἢ ἐν ἄλλαις χώραις. Ὁ ἀρχαιότερος ἀστικὸς ἱπποσιδηρόδρομος τῆς Γερμανίας εἶναι ὁ τοῦ Βερολίνου—Καρλοτενβούργ, κατασκευασθεὶς ἐν ἔτει 1865. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ ἐπιτυχία τῆς γραμμῆς ταύτης καὶ τῶν ἄλλων δὲν ἦτο μεγάλη, διότι τὸ γερμανικὸν κοινὸν κατὰ μικρὸν καὶ μετὰ δυσκολίας ἐσυνείθισεν εἰς τὸ μέσον τοῦτο τῆς συγκοινωνίας, αἱ δὲ ἀρχαὶ ἐδίσταζον τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν στρῶσιν ἱπποσιδηροδρομικῶν γραμμῶν εἰς τὰς μεγάλας λεωφόρους· ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτυξιν καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ δὲν ὑπάρχει σήμερον ἀξία λόγου πόλις μὴ ἔχουσα ἱπποσιδηρόδρομον. Τοσοῦτον κατέστη ἀπαραίτητος εἰς τὸ γερμανικὸν κοινὸν ἡ διὰ τούτων συγκοινωνία.

Ἐν μόνῳ τῷ Βερολίνῳ 76,000,000 ἀνθρώπων ἔκαμον κατὰ τὸ 1884 χρῆσιν τοῦ μέσου τούτου τῆς συγκοινωνίας, τὸ ὁποῖον ὑπεσκέλισε τὰ λεωφορεῖα καὶ τὰς ἁμάξας. Ἐν ὅλῃ τῇ Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1879 ὑπῆρχον 24 πόλεις ἔχουσαι ἱπποσιδηροδρόμους ἐκτάσεως 483 χιλιομέτρων, ἐν ἔτει δὲ 1883 αἱ μὲν πόλεις ἐδιπλασιάσθησαν, ἡ δὲ ἔκτασις τῶν ἱπποσιδηροδρόμων ἔφθασεν εἰς 903 χιλιόμετρα. Αἱ διαχειριζόμεναι αὐτοὺς ἑταιρίαι εἶναι 43, ἔχουσαν 8,100 ἵππους καὶ 69 ἀτμομηχανὰς καὶ κεφάλαιον 125,000,000 φράγκων. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα περὶ μόνων τῶν ἱπποσιδηροδρόμων τῶν ἐργαζομένων ἐντὸς τῶν γερμανικῶν πόλεων. Ὁ δὲ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ταξειδευσάντων ἐπιβατῶν δι' ὅλων τῶν ἱπποσιδηροδρόμων τῆς Γερμανίας ὑπολογίζεται εἰς 164,000,000 ἐν ἔτει 1883, καὶ 190,000,000 ἐν ἔτει 1884.

Ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αὐστρίας, οἱ ἱπποσιδηρόδρομοι μετέφερον ἐν ἔτει 1881 περὶ τὰ 30,000,000 ἐπιβατῶν, ἐν ἔτει δὲ 1884 περὶ τὰ 36,000,000.

Ἀλλ' ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἡ κοιτὶς τῶν ἱπποσιδηροδρόμων. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν λειτουργοῦσι τόσοι ἱπποσιδηρόδρομοι ὅσοι ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ. Ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι 5,000 χιλιόμετρα ἀστικῶν σιδηροδρόμων! Ἡ ἐπικράτεια τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχεν 790 χιλιόμετρα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1884, ἡ τῆς Μασαχουσέτης 500, ἡ τῆς Πενσυλβανίας 858. Ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ ὑπάρχουσιν 1500 χιλιόμετρα. Κατὰ τὸ 1882, οἱ ἀμερικανικοὶ ἱπποσιδηρόδρομοι μετέφερον 1,212,000,000 ἐπιβατῶν διὰ 18,000 ἁμαξῶν καὶ 100,000 ἵππων!

Ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ 708 χιλιομέτρων παραχωρηθέντων, ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ 640 χιλιόμετρα ἱπποσιδηροδρόμων ἀστικῶν, ὧν τὰ 250 ἐν Παρισίοις μετὰ 5000 ἵππων.

Ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ ἀτμοκίνητοι ἱπποσιδηρόδρομοι ἐκτὸς τῶν πόλεων ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἔχουσιν ἤδη 1000 χιλιομέτρων ἔκτασιν. Ἀλλ' ἐντὸς τῶν πόλεων δὲν ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν, ἰδίως δὲ ἐμετριάσθη ἡ κατασκευὴ τοιούτων ἀπὸ τοῦ 1879. Ἤδη λειτουργοῦσι 200 χιλιόμετρα ἀστικῶν ἱπποσιδηροδρόμων ἰδίως ἐν Τουρίνῳ, ἐν Μιλάνῳ καὶ ἐν Νεαπόλει, συρομένων τῶν ἁμαξῶν ὑπὸ ἵππων καὶ ἡμιόνων καὶ σπανιώτερον ὑπὸ ἀτμομηχανῶν.

Ἐν Ῥωσίᾳ ὑπάρχουσιν 600 χιλιόμετρα ἱπποσιδηροδρόμων.

Ἐν Ἱσπανίᾳ μόνον 100 χιλιόμετρα ἐντὸς τῶν πόλεων.

Ἐν Πορτογαλλίᾳ εἷς μόνος ἱπποσιδηρόδρομος ὑπάρχει ἐν τῇ Λισβῶνι συρόμενος ὑπὸ ἡμιόνων.

Οἱ ἀστικοὶ ἱπποσιδηρόδρομοι τοῦ Βελγίου εἶχον ἐν ἔτει 1874 ἔκτασιν 62 χιλιομέτρων, 150 δὲ χιλιομέτρων ἐν ἔτει 1882. Αἱ Βρυξέλλαι, ἐν ἔτει 1882, εἶχον 71 χιλιόμετρα μετὰ 625 ἵππων, ἡ Λιέγη 17 χιλιόμετρα μετὰ 135 ἵππων, ἐξαιρουμένης τῆς γραμμῆς Λιέγης-Ζεμάπης ἐχούσης ἔκτασιν $7^1/_2$ χιλιομέτρων μετὰ 12 ἀτμομηχανῶν. Ὑπάρχουσι δὲ ἱπποσιδηρόδρομοι ἐν Γάνδῃ, ἐν Ἀμβέρσῃ καὶ Λουβαίνῃ καὶ ἁμαξοστοιχίαι καλούμεναι ἱπποσιδηροδρομικαὶ διατρέχουσαι τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ τῆς Λιέγης εἰς Βιζέ.

Ἡ Τουρκία ἔχει τὸν τροχιόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐξ Ἀθηνῶν μέχρι τῶν δύο Φαλήρων γραμμὴν λειτουργοῦσαν δι' ἀτμομηχανῆς, ἔτι δὲ τὰς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ μέχρι Πατησίων, Ἀμπελοκήπων καὶ Κολοκυνθοῦς γραμμάς. Πρὸς δὲ τὸν ἐν Πειραιεῖ ἱπποσιδηρόδρομον.

Ἐν Αὐστραλίᾳ, ἡ ἀποικία τῆς Νέας Οὐαλλίας εἶχε κατὰ τὸ 1884 ἱπποσιδηροδρόμους ἐκτάσεως 35 χιλιομέτρων.

Ἀρ. Β.

[1] Ὁδὸς τοῦ Τράμ (κατὰ συγκοπὴν ἀντὶ Οὐτράμ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευάζεται πρό τινος νέον εἶδος ὑφάσματος ἔχοντος φέλινον στήμονα, καὶ μάλλινον ἢ βαμβάκινον ἢ μετάξινον ὑφάδιον. Ὁ στήμων ἀποτελεῖται ἐκ λεπτοτάτων νημάτων φελοῦ, δι' ἐργαλείων καταλλήλων κοπτομένων, ἐπειδὴ δ' εὐκολωτάτη εἶναι ἡ βαφὴ αὐτῶν, τὸ οὕτω κατασκευαζόμενον ὕφασμα οὐδεμίαν φαίνεται ἔχον διαφορὰν ἀπὸ τὰ συνήθη ὑφάσματα. Ἔχει δὲ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι οἱ φοροῦντες ἐνδύματα ἐκ τοιούτου ὑφάσματος ἐρραμένα ἐπιπλέουσι τοῦ ὕδατος καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ εἰξεύροντες νὰ κολυμβῶσι δύνανται νὰ μένωσιν ἀκινδύνως ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὡς ἄλλοι Τρίτωνες. Πρὸς βεβαίωσιν τούτου πολλὰ πειράματα ἐγένοντο ἐπ' ἐσχάτων ἐν Γαλλίᾳ, ἐπιτυχόντα πάντα, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἔχουσι προμηθευθῇ ἀνὰ μίαν ἐνδυμασίαν ἐκ φελίνου ὑφάσματος κατεσκευασμένην.

Τὴν ὁσημέραι ἀναπτυσσομένην τάσιν πρὸς ἐξερεύνησιν ἀγνώστων χωρῶν καὶ πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἀγορῶν ἐν χώρας τεως ἀπροσίτοις αὐτοῖς, μαρτυρεῖ πλὴν ἄλλων καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς καὶ ἡ πρόοδος τῶν γεωγραφικῶν ἑταιριῶν. Ὑπάρχουσι σήμερον 94 γεωγραφικαὶ ἑταιρίαι ἐν 85 πόλεσιν 20 ἐπικρατειῶν· εἰς ταύτας δὲ προστεθείσθωσαν καὶ 54 παραρτήματα αὐτῶν ἐν 51 πόλεσι καὶ 10 ἐμπορικαὶ γεωγραφικαὶ ἑταιρίαι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑταίρων ὑπερβαίνει τὰς 48000, τὰ δὲ ἐτήσια ἔσοδα αὐτῶν εἰσὶ περίπου 1500000, ὧν 500000 προέρχονται ἐξ ἐπιχορηγήσεων. Αἱ πλουσιώταται τῶν ἑταιριῶν τούτων εἶναι ἡ βασιλικὴ γεωγραφικὴ ἑταιρία τοῦ Λονδίνου, ἡ Αὐτοκρατορικὴ ῥωσσικὴ γεωγραφικὴ ἑταιρία τῆς Πετρουπόλεως καὶ ἡ ἐν Γερμανίᾳ, Ἀφρικανικὴ ἑταιρία τοῦ Βερολίνου. Ἐκ τῶν γεωγραφικῶν ἑταιριῶν 26 ὑπάρχουσι ἐν Γαλλίᾳ, 24 ἐν Γερμανίᾳ, ἀνὰ 6 ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, 5 ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ (αἷς προστεθείσθωσαν καί τινες ἐπ' ἐσχάτων ἱδρυθεῖσαι τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ περιηγητοῦ Στάνλεϋ), 4 ἐν Ῥωσσίᾳ, 3 ἐν Βραζιλίᾳ, ἀνὰ 2 ἐν Αὐστρίᾳ, Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, Βελγικῇ, Ὁλλανδίᾳ, Πορτογαλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀργεντινῇ πολιτείᾳ καὶ ἀνὰ 1 ἐν Δανίᾳ, Σουηδίᾳ, Ἰαπωνίᾳ, Ῥωμανίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Μεξικῷ. Ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ οὐδεμία τοιαύτη ἑταιρία συνεστήθη ἄχρι τοῦδε, εἰ καὶ μεγάλαι ἐκτάσεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας σημειοῦνται ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς πίναξιν ὡς μήπω ἐξερευνηθεῖσαι.

Πρὸ δέκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν ἦσαν συνηθέσταται ἐν Ἰνδικῇ αἱ σατύαι, ὅ ἐστιν αἱ ἑκούσιαι ὁλοκαυτώσεις τῶν χηρῶν, αἵτινες ζῶσαι συνεκαίοντο ἐν τῇ πυρᾷ τοῦ θανόντος συζύγου των. Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ θανόντος καὶ οἱ ἱερεῖς κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως πείθωσι τὰς ἀτυχεῖς ἐκείνας γυναῖκας νὰ προτιμῶσι τὸν ἔνδοξον θάνατον διὰ τοῦ πυρός, δι' οὗ ἀποτεφροῦται καὶ τοῦ συζύγου τὸ πτῶμα, ἀπὸ ζωῆς ἀτίμου καὶ κατησχυμένης. Σήμερον ὅμως πολλαὶ χῆραι ἐν Ἰνδικῇ, ἀναισθητοῦσαι πρὸς τοιαύτην δόξαν, ἐγκαταλείπουσι τὸν νεκρὸν τοῦ ἀνδρὸς των νὰ καῇ ἄνευ συντροφίας, ἀφ' οὗ μάλιστα εἶναι βέβαιοι, ὅτι ἂν τις τολμήσῃ νὰ τὰς ἐξαναγκάσῃ θὰ τύχωσι τῆς προστασίας τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἐνίοτε ἔρχονται καὶ εἰς δεύτερον γάμον, συνήθως ὅμως ἐπιδίδονται εἰς ἔργον τι βιοποριστικόν, ὅπως μὴ ἔχωσι τὴν ἀνάγκην τῶν καταφρονούντων αὐτὰς συγγενῶν. Τινὲς τούτων μάλιστα σπουδάζουσιν ἰατρικήν, ἄλλαι γίνονται διδάσκαλοι ἢ νοσοκόμοι· πρό τινος δὲ μία χήρα συνέστησεν ἐν Βομβάῃ βιβλιοπωλεῖον.

Τοσοῦτον φαίνεται προώδευσεν ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐν Ἰαπωνίᾳ, ὥστε ἐπαισθητὴ κατέστη παρὰ τοῖς Ἰαπωνοῖς ἡ ἔλλειψις γουβερναντῶν. Ἀντὶ ὅμως νὰ προσκαλέσωσι τοιαύτας ἐξ Εὐρώπης, ὡς ἀλλαχοῦ συνειθίζεται, συνετώτερον σκεπτόμενοι ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν Ἰαπωνίδας, ὅπως ἐν Εὐρώπῃ μορφωθῶσι καὶ ἐπανέλθωσιν ὡς γουβερνάνται εἰς τὴν πατρίδα των. Ὅθεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου δωδεκὰς Ἰαπωνίδων ἀφίκετο εἰς Γαλλίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ· ἀφ' οὗ δὲ περατώσωσι τὰς σπουδὰς των ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ θὰ μεταβῶσι πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν εἰς Ἀγγλίαν καὶ εἰς Γερμανίαν, ὅπου θὰ διαμείνωσιν ἐξ μῆνας ἢ ἓν ἔτος.

Περιεργότατα εἶναι αἱ γενόμεναι παρατηρήσεις περὶ τῆς διακοπῆς τῆς ζωῆς καὶ τῆς μετέπειτα ἀναζωογονήσεως ὀργανικῶν τινῶν ὄντων. Ἀποξηραίνοντες, γράφει διάσημός τις ζωολόγος, ἢ καὶ μόνον ἀποστεροῦντες αὐτὰ τὴν θερμότητα δυνάμεθα ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη ὅλα νὰ διακόψωμεν τὰς ζωϊκὰς λειτουργίας ὄντων τινῶν ἀτελῆ ἐχόντων ὀργανισμόν, οἷοι οἱ βάτραχοι, ὑδροδιά τινα ἔντομα, ὠὰ ἀπόδων ὀστρακωδῶν, τροχοφόρων, τριτικῶν σκωλήκων καὶ νὰ τὰ ἀναζωογονήσωμεν μετὰ ταῦτα, ἀποδίδοντες αὐτοῖς τὴν ἀναγκαίαν ὑγρασίαν ἢ θερμότητα. Παραπλήσια παρετηρήθησαν καὶ περί τινων φυτῶν. Εἰ καὶ ὑπάρχουσι πολλοὶ σπόροι, οἵτινες μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινων χάνουσι πᾶσαν ζωογόνον δύναμιν, μνημονεύονται ὅμως καὶ παραδείγματα σπόρων πέπονος καὶ ὀσπρίων, βλαστησάντων μετὰ τριάκοντα ἢ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη· λέγεται μάλιστα ὅτι σπαρέντες κατωρθώθη νὰ βλαστήσωσι καὶ σπόροι ἡλιοτροπίου καὶ μηδικῆς πόας ἐν γαλατορρωμαϊκοῖς τάφοις, ὅπου εἶχον ἐναποτεθῇ εὑρεθέντες πρὸ δεκαπέντε ἢ δεκαέξ αἰώνων.

Ἡ χρῆσις τοῦ τείου εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόλις πρὸ δύο αἰώνων· νῦν δὲ τοιαύτη γίνεται κατανάλωσις αὐτοῦ, ὥστε μόνον εἰς Λονδῖνον εἰσάγονται κατ' ἔτος 100 ἑκατομμύρια λιτρῶν περίπου. Τούτων τὰ 60 προμηθεύονται οἱ Ἄγγλοι ἐκ τῆς Σινικῆς, τὰ 27 ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν καὶ τὰ λοιπὰ 13 ἑκατομμύρια ἐκ τῆς Κεϋλάνης καὶ τῆς Ἰάβας. Στόλοι ὁλόκληροι μεγίστων ἀτμοπλοίων μεταφέρουσι τὸ τέιον εἰς Ἀγγλίαν· διανύουσι δὲ τὰ ἀτμόπλοια ταῦτα τὴν ἀπὸ Σινικῆς εἰς Λονδῖνον ὁδὸν διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων.

Κατ' ἔτος δὲ γίνεται, οὕτως εἰπεῖν, ἀγὼν δρόμου τῶν κομιζόντων τὸ τέιον ἀτμοπλοίων. Τὸ πλοῖον, ὅπερ φθάνει πρῶτον μὲ φορτίον τείου τῆς νέας συγκομιδῆς λαμβάνει ὡς ἆθλον ὑπέρογκον χρηματικὸν ποσόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ φορτίου καρποῦνται κέρδη τεράστια, διότι τὸ πρῶτον φορτίον τῆς νέας συγκομιδῆς προπωλεῖται ὅλον μὲ μεγάλην ὑπερτίμησιν.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886.—233